

EELK RAPLA MAARJA-MAGDALEENA KOGUDUSE LEHT

Nr 1 (40) november ISSANDA AASTA 2012

Kirjataht suretab, aga Vaim teeb elavaks.

2.Korintlastele 3,6

Meie igapäevast leiba anna meile tänapäev

Lõikustänupähal me toome kirikusse lõikuseannid, et tänada Jumalat kogutud saagi eest ja paluda jätku oma igapäevasele leivale. Tänavu esimest korda töid pühapäeva-kooli lapsed pidulikult jumalateenistuse alguses altari ette nii koduküpsetatud ristimärgiga leiva kui ka muud põllul ja aiast kasvavad annid.

Lõikustänupähal meenutame kuuenda loomispäeva töötust inimesele: *Vaata, mina annan teile kõik seemet kandvad taimed kogu maal, ja kõik puud, mis kannavad vilja, milles on nende seeme; need olgu teile roaks!* Et meie leival on Jumala pitser, palume ka ristikoguduse tuntuimas palves: *Meie igapäevast leiba anna meile tänapäev.*

Mida see palve meie jaoks tähendab? Esiteks seda, et mõiste *igapäevane leib* alla mahub kõik see, mida me oma elus vajame. Martin Lutheri Väikese Katekismuse seletuse järgi on selleks söök, jook, rõivad, kingad, koda ja koht, põld, kariloomad, raha, vara, vaga abikaasa, vagad lapsed, vagad ja ustavad ülemad, hea valitsus, hea ilm, rahu, tervis, kord, head sõbrad, ustavad naabrid ja muud niisugust.

Teiseks seda, et Jumal ei keela meile midagi oma rikkalikust heldusest. Ta on valmis seda kõike andma oma lastele palumatagi. Jumala headusest saavad osa isegi kurjad, ülekohtused ja tänamatud inimesed. Ometi ei anna Jumal meile midagi niisama, ainult ilusate silmade pärast. Igapäevane leib, mida me Temalt palume, tuleb meil oma igapäevase tööga välja teenida.

Selleks et poe- ja turulettidelt oleks alati maitstvat ja tervislikku rooga saada, peavad paljud inimesed palehigis vaeva nägema. Selleks et meie kõrval oleks ustav abikaasa, peame teda armastama ja usaldama. Et meil oleks kuulekad lapsed, tuleb neid maast-madast õigesti kasvatada. Et meil oleks meeldivad ülemad, peame nende pärast pidevalt palvetama. Et meie maailmas valitseks rahu, peame ise olema rahutegijad.

Seega, kui me oma taevase Isa poole pöördume sõnadega: *Meie igapäevast leiba anna meile tänapäev*, oleme palunud palju rohkem kui ainult tükikest leiba. Selles palves me palume Jumalalt eelkõige tarkust elada nõnda, et meil millestki vajalikust puudust ei oleks.

Selles lehes

Kalle Kõiv: Minu tee...

lk.2

Perekond Aljas

lk.3

Koguduse lastetöö

lk.4

Filosoofiadoktor Annika Kilgi

lk.6

100 aastat Evald Saagi sünnist

lk.8

Pastor Hermann Girgensohn

lk.14

Otto Tiefi ja tema perekonna lugu

lk.16

Enn Võrku meenutades

lk.18

Kalle Kõiv: Minu tee ...

Olen sündinud Tartus 1971.aastal kolmelapselise pere keskmise lapsena. Mul on kaks õde. Mõlemad vanemad olid mundrikandjad: isa miilits ja ema tuletõrjeinspektor. Meie kodus Jumalast ei räägitud. Esimesed teadmised Jeesusest andsid mulle vanaema Linda ja vanaema naaber, eakas memm, keda kutsuti Tootsi-tädiks. Mõlemal olid raamaturiivulid vanad ja paksud raamatud, mis kohe eriliselt tõmbasid lapse tähelepanu. Sealt kaante vahelt avastasingi esimesed illustratsioonid piiblitlugudest.

Leerikooli jõudsin vahetult pärast keskkooli lõpetamist 1989. Lugesin juhuslikult ajalehest väikest reklaamkuulutust, et Tartu Sõbra tänava kirik kutsub leerikooli. Kuna see oli minu jaoks midagi täiesti uut ja avastamatut, siis tegin ettepaneku oma kahele sõbrale leerikooli astuda. Õpetajaks oli Andrus Norak. Sellel ajal ei taibanud ma konfessioonidest midagi ning sain alles aastaid hiljem teada, et olen oma algteadmised saanud metodisti kirikust. Õpetaja Andrus Norak andis mulle lugemiseks ka esimese piibli. Ütles, et kui enam ei loe, siis too tagasi. See piibel on minu käes tänaseni!

Leerikoolist mäletan seda, et mõnikord kirikust koju minnes oli tunne, et jalad ei puuduta käies maad, oleksin nagu hõljunud tee kohal. See imeline tunne jääb elu lõpuni meelde. Samuti on meeles laul: „Vaimus me saanud üheks, üks Jumal on meil...” Ristimiseni aga seekord ei jõudnudki. Kas oli see saatan või Jumal, aga ju keegi soovis, et ma veel 14 aastat uskmatusena ringi jookseksin.

2003.aastaks olin lõpetanud Tallinna pedagoogikaülikooli teatrirežii eriala õpetaja Rudolf Allaberti käe all. Olin töötanud ööklubi Bonnie&Clyde juhina, asutanud oma ettevõtte, mis tegeles kultuuriürituste korraldamise ja telesaadete tootmisega. Olin kolinud Tartust Tallinna, et eduka inimesena pealinna melu nautida. Ja siis ühel päeval algas kriis ning saabusid märgid läbipõlemisest. Tervis läks käest ja suhted elukaaslasega mõranesid. Korraga olin justkui aru saanud, millisel teel ma olen ja kuhu see rada mind viib...

Esimene mõte, mis mulle siis pähe anti, oli kirik. Meenusid õndsad ja puhtad tunded pärast leeritunde. Nii ma otsisingi taas üles pastor Andrus ja kinnitasin talle, et soovin saada kiiremas korras ristitud. Mind ristas praegune Eesti Metodisti Kiriku superintendent Taavi Holmann, kes on jäänud üheks minu vaimseks nõustajaks tänaseni. Kuna minu kodu asus Nõmmel, siis soovisin liituda kodu kõrval asuva Nõmme Rahu kogudusega. Taavi soovitas mul minna õpetaja Ove Sanderi jutule, kellest sai teine vaimne juht ja nõustaja minu elus. Ove suunamisel jõudsin usuteaduse instituuti, kuhu olen jäänud studeerima praeguseni.

Tänaseks olen laulatatud oma abikaasa Kristaga. Meie perre on sündinud kolm imelist tüdrukut: Ketlin (7), Keit Liis (5) ja Kärt (3). Oleme kolinud Nõmmelt Raplamaale Seli külla, kus renoveerime vana taluhäärberit. Tänavu 22.juulil pühitseti mind Rapla koguduse diakoniks ja õpetaja Mihkel Kukest on saanud minu kolmas suurem juhendaja praktilise teoloogia alal.

Olen aru saanud ja kogenud, et ei esinemine mitme tuhande pealtvaataja ees Linnahalli laval, ei telesaate juhtimine mitmekümne tuhande televaataja ees ega ka eduka ärimehena mitmesaja tuhande krooni suuruse kasumi teenimine ei kingi sellist õndsat tunnet, mida kogesin pärast esimesi leeritunde tühjade taskutega üksinda kodu poole vantsides.

Õnneks olen avastanud, et seda igatsetud jumalalapse tunnet saab kogeda kaasinimesi teenides. Seega katsun kogu ülejäänud elu olla ligimesena teiste kõrval, olgu ta siis relv käes rahuvalves, vanglas, haiglas või kodus surivoodil. Nendel erilistel hetkedel tunnen ingleid enda ümber.

Jumal olgu tänatud kõige eest!

Jumalast mahajäetud paigas

Kui Juta ja Ülo Aljas 15 aastat tagasi Tabasalust Märjamaa lähedale Kõrvetaguse külla elama tulid, ütlesid kohalikud inimesed, et tegemist on Jumalast mahajäetud paigaga.

Ma ei tea, kas nii mõtles ka 1980.aastal Märjamaale kirikuõpetajaks tulnud Priit Rannut. Igatahes oli ta uue vaimulikuna otsustanud kõik oma koguduse külad läbi käia, et teada saada, kuidas tema kihelkonna inimesed elavad. Nii võttis ta nõuks ka Kõrvetagusele sisse põigata. Õige pea pärast seda saanud ta külarahvalt kirja, kus viisakalt tänatud õpetajat külastuse eest, kuid soovitatud järgmine kord tulla alles siis, kui teda sinna kutsutakse... Eks näita see seik ilmekalt, et mitte Jumal polnud seda paika maha jättnud, vaid külarahvas oli hoopis Jumala unustanud.

Perekond Aljase tulek tõi selles osas pöörde ka Kõrvetagusele. Nad ostsid kunstnik Valdur Ohaka käest Külavahe talu ning Priit Rannut ja paljud teisedki ususõbrad olid seejärel sinna sageli oodatud. Mitme kõrvalhoonega suur ja uhke, kuid kahjuks käest lastud talukompleks nõudis kordategemiseks palju tööd, vaeva ja aega. Kui õpetaja Rannut nende uue kodu Ülo 60.sünnipäeval õnnistas, tuli külalisi lähemalt ja kaugemalt kokku ligi sada.

Muusikaga läbi elu

Oma esimesed usulised kogemused sai Elva kandis sündinud Ülo kaasa juba kodunt. Kõrgesaarest pärit hiidlasest isa Artur Aljas töötas baptistikoguduse vanemana nii Võrus, Elvas kui ka Hiiumaal Luidjas. Oma usuliseks mõjutajaks peab Ülo Hiiumaal Lauka koguduses tegutsenud prohvetiandega naist Viiru Junmani, kelle palve peale on kaks inimest isegi surnust ellu ärganud.

Muusikaga hakkas Ülo tõsisemalt tegelema 14-aastaselt ning selle ande ütleb ta pärinud olevat vanematelt. Kuigi kutselist muusikut temast ei saanud, on Ülo oma elu jooksul loonud kaks ja juhatanud nelja orkestrit. Ta on tegutsenud Rannamõisa koguduses õpetaja Karl Reinaru ajal, aga ka metodisti kirikus Merepuiesteel ja Olevistes. Koorijuhtimise kõrval mängis ta aastaid mandoliinikooris kontrabassi. Kõigele lisaks on romantilise loomuga Ülol veel ka hea luuleanne.

Saades hariduse tollasest Tallinna polütehnilisest instituudist, on Ülo oma leiva teeninud põhiliselt elektriinsenerina.

Töökohti on tal elu jooksul olnud mitu, neist olulisemad peaenergeetiku amet Klementis ja küberneetika instituudis ning peainseneri töö Väana ühistalus.

Juta on pärit Aegviidu kandist Pillalpalust, meie maadluskorüfee Kristjan Palusalu sünnikodu lähedalt. Tema vanemad kuulusid Lehtse baptistikogudusse. Et isa oli ilmikjutlustaja, peeti nende kodus ka regulaarseid palvetunde. Tallinna õppima ja tööle asudes liitus Juta kohe Oleviste kogudusega. Ta on olnud eluaeg raamatupidaja ning viimaseks töökohaks jäi pearaamatupidaja amet Ranna sovhoosist eraldunud „Ranna autos.“

Neil mõlemal, Jutal ja Ülol on see teine abielu. Juta jutu järgi viis neid keskeas kokku koolipõlve aegne armastus. Kummalgi on eelmisest abielust kaks last ja lapselapsi kahepeale kokku 8. Ülo üks väimeestest Peeter Vikman on Haapsalu abilinnapea ning ühtlasi Eesti Evangeelsete ja Vabakoguduste Liidu sealse koguduse pastor.

Vaimulik kodu Raplas

Pärast Kõrvetagusele kolimist käisid Juta ja Ülo aastaid kodule lähimas kirikus Märjamaal ja laulsid ka sealses kooris. Mingil ajal muutus aga kodusemaks Rapla kirik ning nüüd on nad juba ammu omainimesed meie koguduses.

Ülo ja Juta oma Külavahe talu koduüel

Ühel pühapäeval möödunud sügisel kutsus Ülo mind pärast jumalateenistust kõrvale ja ütles, et soovib kogudusele kinkida süntesaatori. Et selliseid kingitusi just sageli ei tehta, oli see žest seda üllatavam. Kuna Juta ja Ülo mõlemad laulavad koguduse segakooris, teavad nad omast käest, kui oluline on korralik pill koorijuhi töös laulude selgeks õpetamisel. Kui Riina Kaukveri eestvedamisel hakati esmaspäeva õhtuti inglisaalis palveringis koos käima, on ka Juta ja Ülo olnud seal aktiivsed osalised. Pealegi on see hea vaimulik sissejuhatus järgnevale kooriharjutusele.

Kuigi kodus on suur majapidamine, neli koera ja parkümmend kana, on Juta leidnud rakendust ka koguduse käsitööringis. Igal kolmapäeval saadakse pastoraadis kokku, et näidata oma kätetööd teistele ja üksteiselt midagi uut juurde õppida. Juta ja Ülo ütlevad ühest suust, et nii kaua, kui tervis lubab, tahavad nad Jumala ja heade inimeste abiga selles „Jumalast mahajäetud paigas“ ikka edasi tegutseda.

Mihkel Kukk

22.aprillil 2012 oli Rapla koguduses Lääne-Harju praostkonna lastepäev teemal „Hea karjane“

Rapla Maarja-Magdaleena koguduses sünnib aeg-ajalt ikka midagi eriti toredat. Pärast seitsem aastast pausi alustas 1. mail 2011 taas tegevust pühapäevakool. Niisiis on kirikus viimase pooleteise aasta jooksul olnud jälle liikvel rohkem lapsi kui varem.

Kuidas pühapäevakool jälle alguse sai?

Möödunud aasta alguses korraldati Tallinnas pühapäevakooli õpetajate koolitus, kus meie kogudusest osalesid Lemmi Karmo ja Henri Kaukver. Lumepall oli veerema hakanud ning ideedest meilgi lastetöö jälle käima panna sai konkreetne plaan. Mais, kui teistes kogudustes hakkasid pühapäevakoolid suveks otsi kokku tõmbama, meie alles alustasime.

Alguses oli tegevust üsna keeruline juhtida, sest alustada tuli peaaegu nullist. Esimesse tundi leidis tee viis last. Polnud just palju, aga algajatele pühapäevakooli õpetajatele oli seda parasjagu. Nõnda siis harjutasime tööd suve läbi. Sügisel, kui alustasime juba tõsisemalt õpingutega, hakkas tasapisi uusi lapsi meiega liituma. Praegu on püsivaid õpilasi nimekirjas 14.

Alustades ei olnud selgust selleski, kes peaksid lapsi õpetama. Õnneks leidis viis koguduseliiget, kes olid meeleldi valmis lastele oma aega pühendama. Nendeks olid Eo Tori, Henri ja Karmen Kaukver, Lemmi Karmo ning Mari Pervik. Mari ja Karmen on praegu ajutiselt pigem taustajõud, kuid asemele on tulnud Annika Kilgi. Rohkem või vähem on nad kõik end ka sellel alal harinud. Eo on töötanud aastaid lasteaia muusikaõpetajana. Henri, Karmen ja Lemmi on läbinud pühapäevakooli õpetajate koolituse, Maril ja Annikal on õpetajaharidus. Annika kaitses tänavu doktoritöö piiblitõlke uurimise alal.

Mis see pühapäevakool õigupoolest on?

Pühapäevakooli võib võrrelda huviringiga, mis arendab last ja avardab tema silmaringi. Eesmärk on aidata lapsevanematel kujundada laste väärtushinnanguid (abivalmidus, hea käitumine,

hoolivus, osavõtlikkus, andeks palumine ja andeks andmine), mis aitavad elus paremini hakkama saada. Tunnis õpetame kristlikke põhitõdesid ja tutvustame Piiblit läbi lugude jutustamise, mängude, käelise tegevuse ning laulude ja näidendite esitamise kirikus jumalateenistustel. Pühapäevakoolis selgitame ka kiriklike pühade tähendust, räägime palvest ja mis kõige tähtsam: me soovime, et lapsed võtaksid sealt ellu kaasa teadmise, et Jumalat võib usaldada igal ajal.

Valik üritustest

Laager. Meie pühapäevakooli lapsed osalesid Lääne-Harju praostkonna kolmepäevases laagris. Lapsed täitsid Sakkeuse töövihikut, valmistasid omanimelise T-särgi ja oma pilli. Päästeameti töötajad rääkisid ohtudest veekogus ujumisel, õpetasid kasutama ujumisvesti ja päästerõngast ning jagasid teadmisi tuleohutusest. Lapsed katsusid jõudu laagri olümpial ning valmistasid kauni laagrikiriku, kus peeti jumalateenistus. Nauditi grilliõhtuid ning uute ja vanade sõpradega mängimist.

Näidendid. Pühapäevakooli lapsed esitasid koguduse jõulupeol näidendi Jeesuse sünniloost ja tähetarkade külaskäigust. Ülestõusmispühal esitasid nad kirikus Jeesuse ülestõusmise loo, mis oli lastele eriline sündmus, sest ruum oli suur ning rahvast rohkesti kuulamas-vaatamas.

Vastlad. Vastlapäeva järgsel pühapäeval käisime vastlasõidul Lau külas. Ilm oli tuisune, aga see-eest talvine ning marutuulest hoolimata ääretult ilus. Madise talli peretahvas oli väga külalislahke. Kui hobused said saanide ette rakendatud, võis vastlasõit alata. Saanisõidu ajal sai lakkamatult nalja, kohe kaua polnud selliselt naernud.

Praostkonna lastepäev. Päikeselisel 22.aprillil osales Raplas Lääne-Harju praostkonna 42 pühapäevakooli õpilast ja 27 õpetajat Keila, Nissi, Rannamõisa ja Rapla kogudusest. Jumalateenistusel, kus jutlustas Keila koguduse õpetaja Marek Roots, teenisid lapsed kaasa

Rännakul Eestimaa kevadisse loodusesse

Uhke vastlasõit oli kõigile eriti meeldejääv sündmus

lektsoonide ja kirikupalve lugemisel ning ühendkooris laulmisega, mida juhatas Nissi organist Jaan Vaidla. Pärast kosutavat kehakinnitust värskes õhus tutvusid lapsed Rapla kirikuga ning kiriku pargis mängiti lõbusaid seltskonnamänge. Ilm oli selleks

lausa ideaalne. Pastoraadis pandi pea tööle manna-aliasega, kus tuli ära arvata mannale joonistatud erinevaid kujundeid. Päeva lõpetasime ühisel ringis lauldes ning lõpupalvet lugedes. Enne kojuminekut sai iga osaleja kaasa ühendkoorist tehtud pildi, mis tõi palju elevust ja rõõmu.

Hooaja lõpumatk ja piknik. Hooaja lõpul sõitsime pühapäevakooli laste ja nende peredega Palukülla. Matkal olles saime veenduda, et Jumal on looduse loonud mitte ainult ilusana, vaid ka söödavana. Jänese kapsast, nurmenukke ja noori kuusevõrseid jagus kõigile. Muudugi oli vaja kõhtu hoida ka pikniku ajaks. Jumal õnnistas meid taas sooja ja päikselise ilmaga.

Külas taluloomadel. Kahel korral oleme külastanud talu, kus iga loom on mõnda huvitavat tõugu. Näiteks olid seal karvaste jalgadega ja täpilised kanad. Lapsed said silitada poni, kitskesi, lambaid, jänest, kassipoegi, hanesid ja isegi jutukaid sigu. Lõpuks arutasid lapsed omavahel, kui kaua tahaks keegi sellises talus elada. Enamik lapsi tahtis seda vähemalt oma elu lõpuni, mõned koguni maailma lõpuni.

Mis on tulemas?

Õnneks on Jumal meie tegemisi õnnistanud ja pühapäevakool on hoo sisse saanud. Tunnid ongi nüüd juba poolteist aastat igal pühapäeval. Lisaks tavapärasele tundidele esineb aeg-ajalt oma kirikus ja teeme ka mõne väljasõidu loodusesse. Samuti osaleme kevadel praostkonna lastepäeval ja suvel lastelaagris. Ristimisel annavad vanemad ja ristivanemad töötuse aidata last kristlikult kasvatada. Tuues lapse pühapäevakooli, on nad astunud suure sammu selle töötuse täitmisel. Rapla koguduse pühapäevakool käib koos septembrist mai lõpuni igal pühapäeval jumalateenistuse ajal kella 12.00-13.30. Tunni põhiosa on pastoraadi inglisaalis aadressil Kalda 2, kuid sageli oleme alguses või lõpus ka osa aega kirikus, et osa saada lastejutlustest või armulauast ja lõpuõnnistusest.

Pühapäevakooli on oodatud lapsed vanuses 4.-12. eluaastani. Vanema kogudusse kuulumine ei ole nõutud. Tundi võivad tulla ka need lapsed, kes satuvad Rapla-kanti harva. Kuna pühapäevakool on jumalateenistuse ajal, saavad vanemad samal ajal jumalateenistusel osaleda. Pühapäevakool on tasuta ning sellega liituda võib igal ajal. Kõik lapsed on väga oodatud!

*Karmen Kaukver,
koguduse pühapäevakooli koordinaator*

Leeripüha

Esimesel ülestõusmispühal, 8. aprillil õnnistati Rapla kirikus:

Mariin Kaljula

Triin Matsalu

Robert Anja

Ardi Kaljusaar

Ain Kraam

Taavi Nigol

Raul Nurmsoo

Jaak Vaabel

Filosoofiadoktor piiblitõlke uurimise alal

28. augustil kaitses meie koguduse liige Annika Kilgi Tallinna ülikoolis doktoriväitekirja teemal „Tõlkekeele dünaamika Piibli esmaeestinduse käigus: verbi morfosüntaksi areng ja lõplik toimetamisfaas“.

Töö eessõnas kirjutab autor: „Olen saanud mitu aastat uurida maailma olulisimat teost, mille esmaeestinduse sõnastusest sai pikaks ajaks kirjakeele norm. Olen olnud rõõmus võimaluse üle süüvida millessegi nii tähtsasse ja põnevasse kui esimese eesti Piibli tõlkelugu, samas on mind sageli halvanud aukartus suure ja mitmetahulise teema ees.“

Kõigepealt küsin, mida selle teemaga tegelemine Sulle andis?

Doktoriväitekirja kaitsmine andis tunde, et kui tarvis, suudan ennast kokku võtta ja Jumala abiga teha ära suure töö. Selleks pidin korrastama ja mõtestama suuri andmehulki. Küllap tuleb see kogemus kasuks ka edaspidises elus. See oli mulle ikka nii suur pingutus, et tunnen ennast praegu umbes nõnda, nagu oleksin oma kätega valmis ehitanud maja või kudunud keeruka gobeläänvaiba.

Kuna mul ei olnud pikka aega selge, kuidas täpselt seda suurt tööd teha, õpetas doktorantuuri alandlikkust ja Jumala usaldamist. Lisaks sain teada üht-teist uut ja huvitavat eesti kirjakeele ajaloo kohta. Näiteks kirjeldasin esimesena põhjalikumalt, kuidas toimetati 1687. aasta piiblitõlkekonverentsil Uut Testamenti ja 1720.–1730. aastate tõlketöö käigus Vana Testamenti.

Sinu uurimisobjektiks on olnud muutused verbi ehk tegusõna vormide kasutuses enne eestikeelse Piibli esmatrüki (1739) viimast keelelihvi. Üheks neist on tulevikulisuse väljendamine sõnade *saama* ja *pidama* abil. Ehk seletad pisut seda eesti keele omapära?

Tulevikulise väljendamine on tõepoolest väga huvitav teema, sest see on üks neid valdkondi, mille poolest keeled omavahel palju erinevad. Eesti tegusõna vormistikus puuduvad spetsiaalsed tulevikuvormid, mis olid olemas enamikus neist keeltest, millest Piiblit eesti keelde tõlgiti. Esimesed tõlkijad püüdsid seda lähte- ja sihtkeele erinevust ületada eri moodi. 1630.–1680. aastate piibliversioonides kasutati tulevikusündmustest rääkides peamiselt *saama*-tulevikku.

Näiteks salmis Luuka 18:33 öeldi, et Jeesus *saab kolmandal päeval jälle üles tõusma*, kopeerides iseäranis täpselt saksakeelse Lutheri tõlke sõnastust *am dritten Tage wird er wieder auferstehen*. 17. sajandi lõpus aga sai valitsevaks arusaam, et eesti keelele pole omane väljendada tulevikku *saama*-futuрумiga. Ka Luuka 18:33 tõlgiti *saab üles tõusma* asemel kas olevikuvormiga *tõuseb üles* või *pidama*-abiverbiga *peab üles tõusma*.

Tagantjärele on neid, kes saksa keele eeskujul massiliselt *saama*-tulevikku kasutasid, võõrapärase keelekasutuse pärast kritiseeritud. Ometigi on võimalik aru saada sellest, et nad tahtsid leida vormi, mis väljendaks selgelt ja ainult tulevikutähendust.

Võrdled oma töös tollast ja praegust verbikasutust. Kas mineviku verbigrammatika kõige iseloomulikumateks joonteks võiks pidada omapärast eituse markeerimist sõnaga *mitte* ja rohkeid *saama*-passiivi vorme?

Need on tõepoolest head näited selle kohta, kuidas 17. sajandi lõpu eelne põhjaeesti kirjakeel erineb paljuski tänapäeva eesti kirjakeelest. Tegelikult toimus suur murrang rahvaomasema keelekasutuse suunas juba 17. sajandi lõpus. Selle eest seisid head tollased keelereformaatorid Andreas ja Adrian Virginius, Johann Hornung ja Bengt Gottfried Forselius. Nende tekstid on varamatest märksa nõtkemad ja rahvalikumad. Suured põhimõttelised erinevused kahe ajajärgu keelekasutuses paistavad

kohe silma, kui võrrelda näiteks kaht kirikukäsiraamatut, mille 1693. aastal andsid välja tollased keelekonservatiivid ja 1695. aastal keeleuudendajad.

Saksapärasest *saama*-passiivist ja eitusest loobumine paistab silma, kui võrrelda Luuka 24:16 sõnastust varem ja hiljem ilmunud raamatus: *agas nende silmad said pidatud, et nemad teda mitte tundsid ja aga nende silmad peeti, et nemad teda ei tunnud*.

Sellesamas peatükis Luuka 24:38 on muide ka hea näide veel ühe olulise muutuse kohta, nimelt kuidas varem kasutati rohkem kaassõnähendeid, hiljem aga eesti keelele omaseid käänevorme. 1693. aasta raamatus seisab *Ning tema ütles nende vastu: Mis olete teie nii heitlikud ning mikspärast tulevad niisugused mõtted teie südamede sisse?*, 1695. aasta omas aga hoopis *Ning tema ütles nendele: Mis teie ehmatate ja mispärast saavad neiesugused mõtted teie südamesse?*

Üks suur erinevus kahe ajajärgu keele vahel on veel selles, et uuendatud keeles hakati tarvitama osastavas käändes sihitist. Varem oli see olnud nimetavas või omastavas käändes ka seal, kuhu selline vorm sisuliselt ei sobinud. Ilmselt sobib ka meie tänapäevase keeletajuga neist kahest Luuka 24:40 versioonist pigem hilisem: *Ning kus tema seda ütles, noitis tema neile kääd ning jalad* ja *ning kui tema seda ütles, näitis tema nendele käsi ja jalgu*. Erinevusi 17. sajandi lõpus reformitud keele ja varasemate tekstide keele vahel on lisaks siin loetletutele veel väga palju.

Kirjutad, et näiteks Vana Testamendi mustandit pani kirja tervelt 22 inimest ja oma doktoritöös jälgid ka toimetaja tehtud verbiparandusi mustandkäsikirjas. Mis seda käsikirja lugedes silma jäi?

See on täiesti imeline, et tänapäeval on võimalik lugeda 1720.–1730. aastatel koostatud Vana Testamendi käsikirju ja jälgida, kuidas ikkagi jõuti selle keeleni, mis 1739. aastal trükitud täispiibli vahendusel keelenormiks sai. Keelehuvilisele on see väga põnev uurimismaterjal. Tollased tõlkijad-toimetajad tegid tööd väga hoolikalt. Mu juhendaja Kristiina Ross on oma artiklites toonud paar eriti toredat näidet ühe piiblikoha korduvast ümbersõnastamisest. Näiteks 1. Moosese 17:1 lõppu redigeeriti üha ümber: *vaga > ilmalaitmata > täieste vaga > ilmalaitmata > täieste vaga* ning trükki jõudiski lõpuks *Käi minu ees ja ole*

täieste vaga. Koguja 1:14 sõnastust kaaluti samuti hoolega: *tühi ja hinge nõrgutamine > tühi töö ja vaimu nõrgutamine > tühi töö ja vaimu närimine, täispiiblis trükitigi ära Ma nägin kõik tööd, mis päikese all tehakse, ja vaata, see on kõik tühi töö ja vaimu närimine.*

Piibli tänapäevases mõttes peatoimetajaks võib nimetada Jüri koguduse õpetajat Anton Thor Hellet, kes oli tollal keelekõnustest vaieldamatu autoriteet. Teine põhiline toimetaja oli Kullamaa pastor Heinrich Gutsleff. Mina kirjutasin ühe artikli, kus jälgisin seda, kuidas Thor Helle toimetas verbigrammatikat 14 tähtsama Vana Testamendi mustandi kirjutaja tekstis. Ilmnes, et ta tegi küll väga palju parandusi, aga põhimõttelisi muudatusi oli nende seas väga vähe. Võib öelda, et põhiosas sai kirjakeel paika juba 17. sajandi lõpu keelereformiga rahvakeelsuse suunas. Thor Helle lihtsalt rakendas neidsamu põhimõtteid.

Oma töö kokkuvõttes märgid, et piiblitõlked sünnivad paljude nõudmiste koosmõjus: rahvakeelsus, ühtlus, selgus. Mille põhjal sa oletad,

et esimesed eesti keelde Piiblit tõlkinud mehed just sellistele eesmärkidele vastavat teksti kirjutada püüdsid?

1989.aastal avati Jüri kiriku kõrval mälestusmärk 250 aastasele eestikeelsele Piiblile

Seda, millistest põhimõtetest tollased piiblitõlkijad tegelikult lähtusid, ma kahjuks tõepoolest eriti ei tea. Selle teada saamiseks on võimalus proovida neid põhimõtteid tuletada nende tõlketekstidest või vaadata, kas nad on kusagil ise oma põhimõtteid nimetanud. Enamasti tuleb piirduda esimese võimalusega, aga õnneks on kunagised piiblitõlkijad siiski oma keelelist tegevust ka natuke kommenteerinud.

Pietistid, kes 1720.–1730. aastatel viisid lõpuni meie esimese piiblitõlke ja andsid välja muudki kirikukirjandust, on paari oma tööpõhimõtet enda väljaantud teoste eessõnades lausa otsesõnu iseloomustanud. Kui need põhimõtted igäüks ühe märksõnaga kokku võtta, on need tõepoolest rahvakeelsus, ühtsus ja selgus. See tähendab, et piiblitõlge peab olema maarahva tegelikus kõnepruugis, võimalikult järjekindla keelekasutusega ning lihtsas, läbipaistvas ja kergesti loetavas sõnastuses.

Küsis Ilme Veetamm

Liidia Palm - in memoriam

3.jaanuari hommikul kutsus Kiriku Issand kõigile ootamatult taevasesse isakodusse Rapla koguduse väsimatu perenaise Liidia Palmi. Ta oli inimene, kes pühendas ennast Jumalariigi tööle sõna otseses mõttes kuni viimse hingetõmbeni.

Liidia sündis 3.märtsil 1931 Velisel ning ristiti ja konfirmeeriti Vigala koguduses. Kuna kodukirik oli 12 km kaugusel, peeti pühapäeviti mitmel pool külalpalvetunde. Et Liidia isa Hendrik oli lugija, toimusid tunnid ka nende kodus Raba talus. Eks sealt sai Liidia juba emapiimaga kaasa vennastekoguduse vagaduslaadile omase teenimisande ja organiseerimisoskuse.

Sõja järel Tallinna elama läinud, teenis Liidia üle 40 aasta igapäevast leiba kudukana. Samas võttis ta aktiivselt osa mitmete

koguduste, nagu Tallinna Jaani, Harku tänava vennastekoguduse palvemaja ja Nõmme baptistkoguduse tööst. Ema surma järel müüsid nad isaga oma Tallinna kodu maha ja tulid 1986.aastal Raplasse elama. Et Liidial oma peret ei olnud, muutus pärast isa lahkumist just Rapla pastoraat talle nagu teiseks koduks, kus ta oli esimene tulija ja viimane mineja.

Liidia kanda jäid endastmõistetavalt kõik koguduse külaliste vastuvõtud ja ka igapäevased kohvilaua katmised oma töötajatele. Ta ei võtnud seda kunagi raske koormana või tüütu kohustusena, vaid tegi kõike alati suure rõõmu ja missioonitundega. Liidia oli õnnelik selle üle, et teda üldse lubati koguduses teenida.

Selle, mis Liidial pühapäeviti Marta osa täites kirikust saamata jäi, korvas ta argipäeviti topelt. Maarja kombel ei puudunud ta ühestki piiblitunnist, vaimulikust koosolekust ega palvegrupist. Jõudehetked, mis sageli jäid öötundidele, pühendas ta usinale Piibli lugemisele ja pereraadio kuulamisele. Ainsaks ajaleheks, mille ta otsast lõpuni läbi luges, oli Eesti Kirik. Ta elas kogu südamest kaasa nii oma kui ka teiste koguduste käekäigule.

Viimased aastad elas Liidia juures pärast rasket operatsiooni usuõde Eveline Lootus. Olles ustavalt teineteist toetanud, kutsuti Eveline igavikku üksteist päeva Liidiast hiljem.

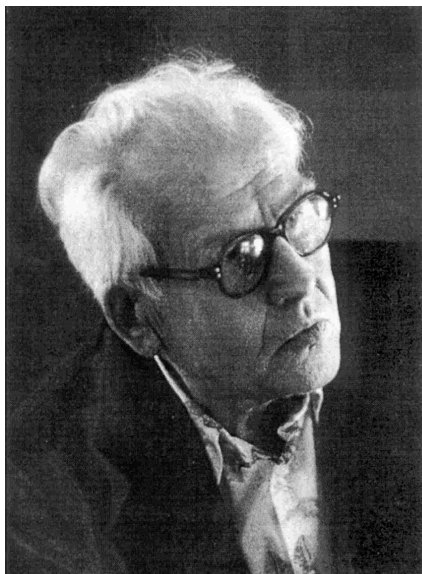
Õnnis on inimene, kes ei käi õelate nõu järgi ega seisa patuste tee peal ega istu pilkajate killas,

vaid kel on hea meel Issanda Seadusest ja kes uurib ta Seadust ööd ja päevad.

Siis ta on otsekui puu, mis on istutatud veeojade äärde, mis vilja annab omal ajal ja mille lehed ei närtsi; ja kõik, mis ta teeb, läheb korda.. Psalm 1: 1-3

Mihkel Kukk

Sada aastat õpetaja dr Evald Saag sünnist

Evald Saag sündis 24. novembril 1912 Võrumaal Rõuge kihelkonnas endises Krabi vallas Liguri külas Ede-Liguri talu saunas Jaan ja Anna Saagi (neiupõlvenimega Perakond) pere vanima lapsena. Ristitud ja konfirmeeritud oli ta Rõuge koguduses. Saagide pere seitsmest lapsest surid kolm varakult ning suurteks sirsusid Evald, Gerhard, Sireene-Margiise ja Leili. Evald õppis Krabi algkoolis ja hiljem Võru gümnaasiumis. Õe Leili sõnul oli Evald noorena

väga sportlik ja armastas kodus teha füüsilist tööd. Talupidamine talle aga ei istunud ning pärast gümnaasiumi töötas ta paar aastat sekretärina Krabi vallavalitsuses, et ülikooliõpinguteks raha teenida. Ema pani talle südamele kirikuõpetajaks õppida, kuigi Evald ise unistas lõunasse misjonäriks minekust. Kohustusliku ajateenistuse järel läks ta Tondi sõjakooli, mille ajal osales ka kindral Laidoneri loodud kõrgema tasemega luurekooli töös.

Teoloog ja õppejõud

1935 astus Evald Saag Tartu ülikooli usuteaduskonda, mille lõpetas 1940 teoloogiamagistri kraadiga. Tema huvialaks ja uurimissuunaks said Vana Testament ja semi keeled. Juba üliõpilasena sai ta oma õpetaja ja tulevase naisevenna professor Uku Masingu lähedaseks kaastööliseks. Ta andis noorematele üliõpilastele ladina, kreeka ja heebrea keele kursusi ning oli professor Olaf Silla assistent Ristiusu Arheoloogia Muuseumis Tartus. Masingu kõrval kujunes Saag üheks tunnustatumaks eriteadlaseks vanade keelte alal. Tema saksa ajal valminud doktoritöö „Piibli alglugude teoloogiast“ koos suure ja väärtusliku raamatukoguga hävis sõjakeerises.

Kui Tartu ülikooli usuteaduskond suleti, rajati 1946 Evald Saagi otsesel initsiatiivil Tallinna kirikuvalitsuse juurde usuteaduse instituut (tollase nimega Usuteaduse Kõrgem Katsekomisjon), et ka nõukogude korra ajal varustada luteri kirikut vaimulike kaadriga. Aastani 1967 oli Saag selle kooli dekaan ning 1992. aastani Vana Testamendi ja semi keelte professor. Usuteaduse instituut (UI) tegutses kaugõppe vormis ning enamik õppijaist töötas samal ajal juba kogudustes aseõpetajatena. Koos käidi kord kuus 4-päevastel õppesessioonidel. Eksameid ja arvestusi sooritati kokkuleppel õppejõududega. Eriti populaarsed olid 1980ndatel alguse saanud väljaspool Tallinna peetud suvesessioonid. Aastal 1980 andis UI Evald Saagile teoloogia audoktori kraadi.

Saagi loengud polnud kunagi rangelt akadeemilised ettekanded, vaid alati improviseeritud. Ta tõmbas sageli üllatavaid paralleele kaasajaga, muutes need kuulajate jaoks eriti haaravaks. Vana Testamendi olude võrdlemine nõukogude hetkeolukorraga oli tolleaegses ühiskonnas väga tundlik teema. Kuigi kuulajate seas oli sageli ka nuhke ja vana maja seintel nähtamatud „kõrvad“, valitses UI-s kui tollal ainsas kommunistlikule riigivõimule otseselt mittealluvus koolis vaba vaim, mida väga paljud kadestasid.

1990ndatel tegutses Evald Saag veel ka hinnatud lektorina Tartu teoloogia akadeemias, Eesti humanitaarinstituudis, Kunstiinstituudis ja Vikerraadio ööülikoolis. Saagi viimane kodu Tallinnas Lille tänaval oli kuni tema elu lõpuni avatud kõigile teoloogiahuviilistele.

Vaimulik

Evald Saag oli prooviaastal Jõelähtme koguduses ning EELK vikaarõpetajaks ordineeris ta piiskop Johan Köpp Tallinna Toomkirikus 14. detsembri 1941. Sõja ajal oli Saag lühemat aega EELK Noorsootöö peasekretär ning Paldiski koguduse hooldajaõpetaja.

Rapla õpetaja kohusetäitjaks määrati Evald Saag 1944. aasta sügisel pärast siinse õpetaja Heino Mälgu põgenemist ja hukkumist Läänemerele. Konsistoorium kinnitas Saagi sellele kohale 3. juunist 1945. Rapla koguduse täiskogu valis Saagi oma õpetajaks aga alles 7. juunil 1946. Lühemat aega teenis ta ka Tallinna Kaarli kogudust ning 1953. aastast täitis Ida-Harju praosti kohuseid.

Rapla ja Raikkülaga oli Evald Saag seotud juba 1942. aastast, kui abiellus Uku Masingu õe Agnesega. 15. juulist 1962 määrati ta aga vastu tema enda ja Rapla koguduse tahtmist Pärnu Eliisabeti koguduse õpetajaks, kus töötas kuni 1989. aastani. Abikaasa Agnes jäi elama Einu tallu Lipale. Kui Agnes 1981 suri, abiellus Evald paar aastat hiljem laulja ja laulupedagoogi Emilie Karjusega. Saagi teine abikaasa suri 1995.

Evald Saag võlus kõiki, kes temaga kokku puutusid, erakordse lihtsuse ja suure isikliku sarmiga. Ta leidis inimestega kergesti kontakti, oli vestlusaldis ja hea huumorimeelega. Talle meeldis jutustada lugusid. Rapla rahvas võttis ta kiiresti omaks ning siinset kogudust pidas Saag oma kodukoguduseks elu lõpuni. Peaaegu kõigil viimase kümnekonna aasta kuldleeripühadel oli ta alati kohal.

Paarikuune Evald Saag koos oma vanematega

et isiklikult oma kunagisi leerilapsi tervitada. Saagi viimane külaskäik Raplasse jäi 2003. aasta septembris, kui koguduse segakoor tähistas pidulikult oma 100. aastapäeva.

Evald Saag on aastast 1998 Rapla kihelkonna auhinna – Maarja-Magdaleena pronkskuju esimene laureaat. President Lennart Meri andis talle 2001. aastal elutöö eest Valgetähe III klassi ordeni.

Evald Saag suri 91aastasena 20. oktoobril 2004 ning saadeti 23. oktoobril Tallinna Toomkirikust paljude ametivendade ja sõprade poolt Rapla kalmistule Masingute pere platsile kahe varem lahkunud abikaasa keskele puhkama.

Mihkel Kukk

Mälestusi õpetajast

Mälestused kirikuõpetaja Evald Saagist viivad mind 1944. aasta sügisesse. Oli lõppenud Eestis kolm aastat kestnud saksa okupatsioon ja uuesti võimule pääsenud nõukogude võim. Olin siis Rapla keskkooli õpilane. Vahepealsed segased ajad olid toonud muutusi kooliellu ning vahetunud oli mitu õpetajat. Uueks ladina keele õpetajaks oli tulnud meile noor, veidi üle kolmekümnene mees Evald Saag. Ta oskas selle kauge ja võõra keele teha meile arusaadavaks ja kergesti õpitavaks.

Õpetaja oli juba mitu nädalat tunde andnud, kui saime teada, et ta on hoopis Rapla kirikuõpetaja, kes oli tulnud siia 1944. aasta sügisel teadmata kadunuks jäänud Heino Mälgu asemele uueks hingekarjaseks.

Läksin kohe järgmisel pühapäeval kirikusse meie ladina keele õpetaja jutlust kuulama. Pole enam mees sellele sisu. Aga sain aru, et ta on kirikuõpetajana sama lugupidamist ja austust vääriv nagu minu kodukiriku, Juuru koguduse pastor Lembit Tedder, kes oli samuti väga hinnatud ja armastatud õpetaja. Minu tookordne mõte sai hiljem kinnitust Evald Saagi edaspidiste tööaastate kestel Raplas.

Üks lähemaid kokkupuuteid pastor Saagiga oli mul 1959. aastal, kui korraldasin Rapla kirikus oma vanaema matust. Ta mäletas mind oma õpilasena ja tundis huvi mu käekäigu vastu. Õpetaja sõbralikkus tegi tolle kurva sündmusega seotud asjaajamise palju kergemaks.

Rapla kalmistul olin ma soovinud oma usklikule vanaemale mälestuseks laulda vaimulikku laulu ja endale abiks laulma kutsunud oma tuttava sõbranna. Pärast tuli pastor Saag meilt küsima, kas me sooviksime tulla laulma Rapla kirikukoori. Kahjuks ei olnud minul kui kooliõpetajal sellal tööalaselt võimalik seda soovi täita.

Vahepeal on möödunud aastakümneid ning oleme võõra võimu alt vabaks saanud. Taas sain kutse tulla laulma Rapla kirikukoori ja nüüd olen selle liige olnud üle kümne aasta. Mul on hea meel meenutada, et esimeseks kirikukoori laulma kutsujaks oli mulle õpetaja Evald Saag ja et nüüdseks olin temagi kutse vastu võtnud.

Valve Kadak

Unustamatu Evald

Mõtlen vahel, mis vägi küll oli Evald Saagi sees, et ta muutis hetki ja olukordi selliseks, mis jäädavalt on mu ajusoppidesse sõbinud. Ehk andis ta ise vastuse 1992. aasta madlipäeval, kui Rapla kirikus toimus Ristilöödu kuju pühitsemine? See 15. sajandi lõpus valmistatud elusuurune skulptuur, mille väljendusrikkust süvendab askeetliku näo valuline ilme, oli aastaid seisnud kalmistu kabelis, kus aeg oli teinud oma tööd.

Kirikuliste pilgud olid koondunud altarist vasakule seinale kinnitatud kujule. Aeglaselt astus Evald Saag kuju juurde, tõstis käed ja ütles vaid ühe lause: „Minule antud meelevallaga pühitsen selle ristikuju Isa, Poja ja Püha Vaimu nimel!“ Sel hetkel tundsin

lausa füüsiliselt õpetajale antud meelevallada – nii absoluutse kindlusega oli see sõnatud. Kes selle meelevalla andis? Evald teadis, kes. Ikka toosama, kelle nime ei tohi asjata suhu võtta, kes on pannud kimbatusse nii mõnegi oma teadusesse piiritult süvenenud tuuma- ja astrofüüsiku, molekulaarbioloogi, neuroloogi, psühholoogi.

Ma olin viibinud mitmetel pühitsustel, sest tol ajal, iseseisvuse alguses peeti niisuguseid kiriklikke talitusi küll asja eest, küll ilma. Ent ma polnud kuulnud ega taibanud, et ühes lauses võib peituda nii suur, ühtaegu arusaadav kui arusaamatu vägi: „Minule antud meelevallaga pühitsen selle ristikuju Isa, Poja ja Püha Vaimu nimel!“

Meenutus 1950ndate teise poole suurtest leeridest Raplas

Sama aasta novembris tähistati Rapla kirikus Evald Saagi 80. sünnipäeva. Jutluse pidas juubilar ise, rüütatuna oma põlisesse vihma, tuult ja päikest saanud talaari. Jutluse aluseks oli ta valinud Sakarja raamatu 9. peatüki 9. salmi: „Ole üpris väga rõõmus, Siioni tütar, hõiska Jeruusalemma tütar! Vaata, sinu kuningas tuleb sulle, õiglase ja aitaja! Tema on alandlik ja sõidab eesli seljas, emaesli sälu seljas!“

Õpetaja Saag lõpetas jutluse hingematvalt: „Murega vaatas Juhan Liiv ärkamisaja lõpul oma rahvale. Ta luges omapärase palve, mis tänini on meile jäänud. Ta pakkus meile lillesidet: „Ma lillesideme võtaks – sind kõidaks sellega, sind kõidaks sellega ühte, oh õnnetu Eestimaa!“ Ja kui lilleside ehk hapraks osutub, siis ütles Juhan Liiv: „Ma veresideme võtaks...“ – see on armastuse side. Ta jätkab: „...võtaks vennasüdame ma – ja kõidaks sellega ühte, sind, õnnetu Eestimaa!“ Ja mida muud tahaksimegi täna, kui lilleside ja vereside meid ühendaks ja et enam ei mahuks kurjus meie ja Jumala vahele.“

Eesti oli sel ajal vaid pisut aasta olnud iseseisev riik. Me tundsimme iga ihukarvaga neid lille- ja veresidemeid, mis meile vabaduse olid toonud. Veel ei valitsenud meie üle võimu- ja rahasidemed, aga õpetaja jutlus koputas kuulajate südamele, et kõigist sidemetest siin ilmas peaksime ülimaiks suure luuletaja õelduid.

Kuid Evald võis olla ka hoopis teistsugune, lõputult maalähedane. See oli viiekümnendate aastate lõpus, kui Rapla ajalehetoimetuses töötades sattusin Lipametsa külas „Ühistöö“ kolhoosi heinapõllule, kus kolm-neli inimest autole heina hangusid. Üks hangujaist oli Evald Saag. Tema abikaasa Agnes oli ju kolhoosi liige ja pidi välja töötama vähemalt normipäevade miinimumi. Kui pastoriproua poleks seda teinud, siis oleks kuri karjas olnud. Evald käis kaasal sageli abiks.

Hoian laualaeakas punase paelaga snappervõtit, millega sai avada Tallinna Lille tänava nurgamaja välisust. Niisugune võti anti sõpradele. Mul oli au olla üks Evaldi sõber paljude hulgas.

Hans Treimann

Rapla kihelkonnapäevad anno Domini 2012

Rapla koguduse kaitsepühaku Maarja-Magdaleena nimepäeva, 22.juuli järjekindel tähistamine algab aastast 1992. Siis pühitses õpetaja Evald Saag altari kõrvale kiriku seinale püstitatud vanast Rapla kirikust pärit keskaegse puidust krutsifiksi.

Kui esimestel aastatel piirdusid kihelkonnapäeva üritused ainult jumalateenistusega kirikus, siis hiljem on tegevusväli laienenud ka kaugemale. Alates 2005.aastast on sellega liitunud Rapla kirikumuusika festivali algus- või lõppkontsert. Viimastel aastatel on kihelkonnapäev alanud ühise hommikuse meenutusretkega Rapla kalmistul.

Ringsõit mööda kihelkonna külasid

Eelmisel aastal korraldati esmakordselt huvilistele väljasõit Rapla kihelkonna küladesse ning siis käidi Alu, Kuusiku ja Raikküla piirkonnas. Tänavused kihelkonnapäevad algasid 21.juulil bussireisiga teisele poole Raplat, Valtu ja Kehtna maile. Esimene peatus tehti kunagise Valtu mõisa juures, kus kauaaegne kultuurijuht Helgi Sussi tõi kuulajateni sõnas ja pildis endise kauni mõisa ja sealsete mõisnike lood. Sajandite vältel on Valtu mõisa hallanud mitu nimekat aadlisuguvõsa. Kui 1820ndatel ehitati välja eesti klassitsismi üheks tippteoseks peetud esinduslik mõisakompleks, olid omanikeks von Tiesenhausenid. Mõisa peahoone põletati 1905.aasta revolutsioonikeerises maha ning varemed lammutati hiljem.

Järgmine peatus oli Kaereperes, mille esmamainimisest möödus tänava 600 aastat. Sinna otsustas haridust soosiv Valtu mõisahärra Otto von Stackelberg luua talulastele kooli ühe katuse all kohtumajaga. Leping Valtu ja Hertu ehitusmeestega sai allkirjad - neid asendas enamasti küll kolm risti - kevadel 1867. Sama aasta jõuluks oli koolimaja püsti. Praegune Valtu kool valmis 1910. Kaereperes tegutses aktiivselt enne Teist maailmasõda ka laste pühapäevakool, mille üheks eestvedajaks oli 1944.aasta sügise nn vahevalitsuse peaministri Otto Tiefi õde Leena Massov.

Valtu oli omal ajal üle Eesti tuntud vankrimeistrite poolest. Eesti Vabariigi ajal hoogu saanud mitmekesine seltsi- ja kultuurielu on siinmail kestnud järjepidevalt ja muutnud Kaerepere ihaldusväärseks elupaigaks paljude tänapäevaste võimalustega. Kolhoosi ajal ehitati ujula ja spordihoone ning alles hiljuti valmis ilus lasteaed. Helgi Sussi meenutas, et 1989.aasta võidupühal läksid Kaereperest inimesed üheskoos pärjaga Rapla kiriku juurde Vabadusõja mälestussamba taasavamisele. Tähtpäevadel viiakse sinna nüüdki lilli ja süüdatakse küünal, samuti ka tuntud valtulaste haudadele Rapla kalmistul.

Edasi sõitsime läbi Kumma küla, kus majad on ehitatud ridamisi ühele poole teed. Muistsele asustuspaigale viitab küla kõrgendikul paiknev

Valtu mõis 1906.aastal pärast põlengut

kivikalme, mis on tuntud kui kabeli- või ristimägi. Kohapealselt tejuhilt Milvi Leinarult kuulsime, et Kumma on elujõuline küla oma 30 majapidamise ja enam kui 100 elanikuga. Pilku püüavad ilusad raudkivihooned ja kiviaiad. Välja on ehitatud külaplats mõnusa koosolemise ja peopaigana.

Keavas võttis meid vastu kauaaegne Kehtna vallaametnik Heik Past. 1902 valmis Keava raudteejaama hoone ning 1903 pandi alus karjakontrollile, millest kasvas välja tänaseni tegutsev tõupullide kasvandus. Kunagine uhke mõis on varemais ja eravalduses. Keava nimi seostub paljudele sealse Linnamäega, kus arvataval muinaslinnusel on tehtud mitu aastat väljakaevamisi. Raba veerele jääv Tarsi talu Linnaaluste külas on oskuslikult ära kasutanud oma erilise ja suudab linnalikule elulaadile vahelduseks pakkuda looduslähedust. Krista ja Hillar Oleski innukal eestvedamisel korraldatakse seal pidevalt nii laagreid, seminare kui ka meelelahutusüritusi.

Ringreis lõppes Pörsaku külas Aljama talus Liina ja Paul Kuusemäe sõbralikus kodus, kus paarikümne aastaga on tagastatud talukompleksi peaaegu nullist üles ehitatud. Kuigi peres on 7 last ja peale kasvamas kolmaski põlvkond, pakuvad nad igal aastal vene lastele võimalust veeta suvi eestikeelses ja -meelses kodus. Juhtuvat sedagi, et sealt läinud poisid kõnelevad sügisel oma venekeelses koolis eesti keelt soravamalt kui nende keeleõpetaja. Tõelise üllatusena ootas bussitäit rahvast aiamajja kaetud kohvilaud, kus pererahva poolt pakuti ülihästi maitset. Olgu lisatud, et ka järgmisel päeval pärast jumalateenistust kirikuaias umbes 200 inimesele pakutud kihelkonnapäeva supp keedetud ja toodi kohale Aljama talust.

Diakoni ordinatsioon

Pühapäev, 22.juuli, meie kiriku nimepühaku Maarja-Magdaleena päev algas traditsiooniliselt ringkäiguga Rapla kalmistul. Tänavused kihelkonnapäevad olid pühendatud õpetaja Evald Saagi mälestusele, kelle sünnist möödub 24. novembril 100 aastat. Saagi

Õpetaja Mihkel Kukk ja praost Jüri Vallsalu riietamas diakon Kalle Kõivu Kristuse järelkäimise iket sümboliseeriva stoolaga

hual pidas palvuse Keila koguduse õpetaja Marek Roots.

Järgnev pidupäeva jumalateenistus oli eriline selles mõttes, et peapiiskop Andres Pöder ordineeris koguduse senise praktikandi Kalle Kõivu diakoniks. Peapiiskoppi assisteerisid Lääne-Harju praost Jüri Vallsalu ja kohalik õpetaja Mihkel Kukk. Jutlustas usuteaduse instituudi rektor, Nõmme Rahu koguduse õpetaja assessor dr Ove Sander ning kaasa teenisid külalisvaimulikud. Laulsid koguduse segakoor Kaia Väljamäe juhatusel ja solist Pille Lill. Jumalateenistuse lõpul andis peapiiskop Aita Paesile ustava teenimise eest üle EELK tunnustusmärgi ning avas kiriku põhjaseinal mälestustahvli aastatel 1944-1962 Rapla kogudust teeninud õpetaja Evald Saagile.

Jututuba „Evald Saag 100“

Pärast kosutavat kehakinnitust kiriku aias meenutati pastoraadi saalis Evald Saagi kui teoloogi ja vaimuliku ning meeldivat ja vaimukat inimest. Mälestusi Saagist jagasid Lipa küla naabrimees kirjanik Enn Vetemaa, loodusemees Tiit Petersoo, Londonis elav režissöör Kersti Uiho, kes on Saagist teinud „Evaldimaa“ filmi ja teised.

Lilled issile

Peapiiskop Andres Pöder Evald Saagi mälestustahvlit pühitsemas, kõrval seisab Saagi vennatütar Liivi Suursoo

Filmimees Vallo Kepp on kogunud kokku Evaldi ja Agnese abiellumise eelse kirjavahetuse ning plaanib selle ka raamatuna välja anda. Tartu teoloogia akadeemia rektor ja Mustvee koguduse õpetaja Eenok Haamer rääkis segastest aegadest usuteaduse instituudi reorganiseerimisel 1990ndate alguses ning Saagi panusest teoloogia akadeemia käivitamisel.

Assessor Ove Sander tõi helifailina kuulamiseks kaasa Evald Saagi 1960ndate alguses Pärnu Eliisabeti kirikus peetud jutluse, mis andis võimaluse mõtiskleda nende väärtuste üle, mida Saag ka rasketel ja keerulistel aegadel paljudele inimestele jagas.

Tänavused kihelkonnapäevad lõppesid Pärnu Eliisabeti koguduse organisti Jaanus Torrimi orelikontserdiga, mis oli ühtlasi ka XX Rapla kirikumuusika festivali lõppakord.

Ilme Veetamm

Peapiiskopi abikaasale Marjele tundub kihelkonnapäeva supp maitsvat

Piiripäälne palverännak

Rapla rahvas oma armastatud õpetaja Evald Saagi sünnikodus Ede-Liguri talus Paganamaa piiril

1.septembri varahommikul sõitis bussitais Rapla koguduse töötajaid Eestimaa kagunurka avastama. Kuna tänavu sügisel möödub 100 aastat meie endise õpetaja Evald Saagi sünnist, oli eesmärgiks käia ka tema kodukandis ära.

Kahe päeva jooksul liikusime sõna otseses mõttes mitme piiri peal. Laupäeva teekond kulges päris pikalt mööda Eesti-Läti piiri. Pühapäeval Setomaa Eesti poolsesse „pealinna“ Värskasse jõudmiseks pidime Saatse saapaks kutsutud kohas paari kilomeetri jooksul ületama vene piiri või nii nagu kohalikud toonitasid, kahe riigi vahelise kontrolljoone. Vastseliina linnus, mille massiivsete varemte keskel jalutasime, oli keskajal üks võimsamaid ja kaitstumaid idapoolseid piirilinnuseid kogu Liivimaal ning rajajooneks ida ja lääne, õigeuskliku Bütsantsi ja katoliikliku Lääne-Euroopa vahel.

Palverännaku erilisus on selles, et nii satutakse kohtadesse, kuhu tavalised turismigrupid ei vii ja ise alati minna ei oska. Seda tõestas juba esimene peatus Taagepera Püha Johannese kiriku juures Ala alevikus, kust reeglina mööda tuhisetakse, sest Valga-Pärnu maantee äärde künka otsa jääv pühakoda ei paista lihtsalt silma. Aastal 1694 kohaliku mõisniku von Stackelbergi korraldusel ehitatud ja paarsada inimest mahutav puidust haritorniga kivikirik on aga hästi hoitud. Väikest kogudust teenib kaks korda kuus Helme õpetaja. Ka kiriku kõrval olev Taagepera kalmistu jätab igati hea ja korrastatud mulje. Seal puhkab eesti-soome kirjaniku ja poliitiku Hella Vuolijoe (neiuna Murrík) ema ning päris kalmistu lõpus on Matz Erdelli kabel, keda peetakse esimeseks eesti soost mõisnikuks 19.sajandil Eesti- ja Liivimaal.

Lüütsepa külas aida ees, kus Taeva Jaan oli surnust üles ärganud

Läbi Vana-Võrumaa

Eesti kõige lõunapoolsem kirik on Harglas. Selle 19.sajandi teisel poolel laiendatud kauni tahvellaega kiriku torni ehib küll kullatud kukk, kuid kiriku põrand on läbi, samuti ei ole orel mängukorras. Harglaski ei ole oma kohapealset vaimulikku ning pühapäevasele jumalateenistusele jõuab vaid mõni inimene. Kiriku uhkuseks on aga kunstnik Jacobsi loodud altarimaal, mis kujutab Kristuse ristilt mahavõtmist ning on omal ajal Londonis pärjatud suure kuldaurahaga. Hargla kalmistul puhkavad Evald Saagi vanemad. Süütasime seal küünlad, panime lilled ja laulsime laulu.

Päris Eestimaa kagunurgas Paganamaa piiril on Liguri küla, mille Ede-Liguri talus Evald Saag 100 aastat tagasi sündis. Kogu suurt talukompleksi hoiavad ideaalses korras Evaldi noorema venna Gerhardi tütar Tiiu ja tema abikaasa Arvi Talts, kes elavad ja töötavad Võrus. Pererahva lahkkel loal pidasime seal pikniku ja meenutasime möödunud aegu. Pärast koori antud väikest kontserti ja ühispidi tegemist lahkusime parimate muljetega.

Üks emotsionaalsemaid peatusi sellel palverännakul oli Varstu lähedal Lüütsepa külas Vana-Roosa prohveti kuulsusega Taeva Jaani kodu. Jaan sai sealkandis tuntuks 18.sajandi teisel poolel, kui ta oli koolnuna oma aida lautsil lebanud ning keset matusetalitust ühtäkki surnust üles ärganud. Pärast „taevaskäiku“ saanud ta aga ülesande jutlustada vennaste palvetundides rahvale sellest, mida ta nägi ja koges, rajada kolm tammi ning kirjutada raamat.

Kuna viimast pole säilinud, siis kirjutas Rõuge koguduse õpetaja Johannes Hiimets rahvapärimeste põhjal temast 1937.aastal

raamatukese „Taeva Jaan,“ mida taasiseseisvuse järel on juba paaril korral välja antud. Et Jaan oma nägemustest rääkides mõisnikegi tulevastest põrgupiinadest ei säästnud, suri ta mõni aasta hiljem rohke peksu tagajärjel ja on maetud Vana-Roosa kalmistule. Meid võttis vastu ja jagas selgitusi Taeva Jaani kaheksandast põlvest järglane, kes viis meid arvatavalt sama aida juurde, kus see ime oli juhtunud ja mis tolle kaugel aja hoonetest on ainsana säilinud.

Maakividest ja punastest tellistest pseudogooti stiilis Roosa Jakobi kirik on valminud aastal 1893 Rõuge abikirikuks. Kuigi 1930ndatel aastatel sai kogudus iseseisvaks, ei ole ka seal enam praegu oma vaimulikku. Et paarisaja istekohaga ilus ja korras kirik jääb keskustest eemale, kipub kahjuks ka kogudus kokku kuivama.

Eesti Ema kuu juures, taamal paistab Rõuge kiriku torn

Rõugesse jõudes jääb kõigepealt silma paari aasta eest avatud Eesti Ema kuu, mille juurest avaneb kaunis vaade Rõuge järvedele ja kirikule. Selgitusi jagas kooliõpetaja ja kultuuriloolane Rannar Susi. Selle mälestusmärgi rajamise mõtte algataja Hans Sissas nägi ise Siberis eesti naiste kannatusi. Sealt on toodud ka 20-tonnine kivirahn, millest skulptorid Ilme ja Riho Kuld vormisid välja ilusa taiese lugupidamisena kõigile eesti emadele.

Rõuge Maarja kiriku ees meid tervitades ütles õpetaja Mait Mölder, et me siseneb kirikusse, mille uks on samal kõrgusel kui Tallinna Oleviste kiriku tornitipp. See tähendas seda, et olime jõudnud Eesti „katusele“ - Haanja kõrgustikule. Pärast Põhjasõda ehitatud heledates toonides peegellaega avar ja ruumikas kirik on nii seest kui väljast ilus just oma lihtsuses. Kantsel on ebaharilikult kiriku lõunaseinas ning käärkambrisse on sisse seatud hubane talvekirik. Kuna Rõuge on Haanjamaa kuulsate orelimeistrite Kriisade kodukogudus, on aastal 1930 sinna ehitatud orel üks nende paremaid. Et pill on ka väga heas mängukorras, tõestas veenvalt meie organist Kristi. Kuigi Võrumaa rahvast on peetud kõige kiriklikumaks Eestimaal, kipub ka seal pühapäevaste jumalateenistuste osavõtjate hulk kesiseks jääma. Samas Rõuge kooli avaaktus peetakse alati kirikus ning matusedki on sealkandis valdavalt kiriklikud.

Kui õpetaja Mölder oli meid altari eest õhtupalvega teele saatnud, võtsime suuna Vastseliina poole Kirikumäe kampingusse, kuhu olid tellitud õhtusöök ja öömaja. Kui laupäev oli hall ja vihmasegune, siis pühapäev rõõmustas meid päikeselise ilmaga. Jumalateenistusel 240 aasta vanuses suures ja kaunis Vastseliina Katariina kirikus teenis kaasa ka meie koguduse segakoor Kaia

Väljamäe juhatusel, kelle laulud seal eriti hästi kõlasid. Õnneks leidis õpetaja Toivo Hollo pärast jumalateenistust aega jutustada meile ka oma koguduse tegemistest.

Setomaad avastamas

Vastseliina piiskoplinnus kujunes juba 14.sajandil oma imettegeva risti tõttu üheks Põhja-Euroopa tuntumaks palverännukohaks, mille külastamine kindlustas palverändurile 40-päevase patukaristuse kustutuse. Meil selliseid ambitsioone ei olnud ning pärast Põhjasõda varemtes seisnud linnuse ja sealse ajalooa tutvumist võtsime suuna õigeusklikule Setomaale.

Heitnud Meremäe kõrgest vaatetornist pilgu peale kogu Seto kuningriigile, jõudsime peagi Obinitza kiriku juurde, kus preester Viktor Merik Ivask meid kõiki kallistusega vastu võttis. Tõeliseks imeks võib pidada surnuaia värvavas asuva lihtsa puukiriku valmimist 1952.aastal ehk veel Stalini eluajal. Töö käinud valdavalt nõnda, et see, mille tollane preester Vilemon Talomees koos oma julgete abilistega öösel ehitas, lammutanud komnoored päeval ära. Aga valmis kirik sai ning suurtel kirikupühadel tuleb kohale tuhandeid inimesi. Setode usukommete juurde kuulub eriliselt just oma lahkunute austamine koos haudadel söömise-joomisega.

Sealse külamaastku lahutamatu osa on tšasson, kabel või palvemaja, mida külarahvas ise kasutab ja hooldab. Ühte sellist saime Obinitzas ka lähemalt kaeda. Koidula piiripunktist Petseri külje alt mööda sõites hakkasid silma hiljuti ehitatud väga korralikud teed ja uhked piirirajatised. Värska tšaimajas toodi meie lõunalauale ehtne seto toit - *paks pudõr, suullim, kama rosinidega, maarapiirak ja küümnetsäi*. Kui ka kohaliku talumuuseumiga oli tutvust tehtud, lõpetasime oma palverännaku Värska Püha Jüri kirikus. Sealne preester Sakarias (Jaan J) Leppik, endine luteri kiriku vaimulik, kes on paljudele tuttav kristlike raadio- ja telesaadete kaudu ning olnud ka poliitikuna Riigikogus, mõtiskles koos meiega eneseleidmise okkalisest teest.

Pärast õhtupalvet, kus üheskoos Meie Isa palvet laulsime, oli kindel tunne asuda koduteele. Siiski, kui enne Eesti- ja Setomaa piiri Võõpsu tee ääres kohalike sibulamüüjaid märkasime, ei saanud bussi peatamata jätta. Midagi tõeliselt tervislikku oli ju pikalt reisilt vaja ka koju kaasa tuua.

Ilme Veetamm, Mihkel Kukk

Rapla kirikukoor Kaia Väljamäe juhatusel laulmas Obinitza õigeusu kirikus

Rapla pastor Hermann Girgensohn 1905. aasta revolutsioonituulte tõmbuses

Pastor Carl Eduard Malm, kes peaaegu 37 aastat Rapla kogudust teenis, lahkus 1901. aasta esimesel päeval manalatele. Tavaliselt oli võimalus jätkata eelmise õpetaja pojal. Malmi poeg Carl Otto (sündinud 1877) oli siis veel Tartu ülikooli usuteaduskonna üliõpilane, kes lõpetas oma õpingud alles 1904. aastal ja sai seejärel Pühalepa koguduse vaimulikuks.

Rapla kihelkonnakonvent, kuhu kuulusid Alu, Keava, Seli ja Hagudi mõisaomanikud, pöördus 18. märtsil 1901 palvekirjaga Reigi noore pastori Hermann Girgensohni poole asuda vakantsele Rapla koguduse vaimuliku kohale, millele ta ka jaatavalt vastas. Ametlik kutsumise kiri on dateeritud 7. aprilliga 1901. Hermann Girgensohn tutvustas Rapla koguduse õpetajaks koos uue kirikuhoone pühitsemisega 30. septembril 1901.

Kuulus suguvõsa

Malmi järel Rapla pastoriks saanud Hermann Girgensohn kuulus tuntud baltisaksa literaatide suguvõssa. Girgensohmid olid 17. sajandi lõpul Saksamaalt tulnud Kuramaale (nimeks oli siis Girgens) ja 18. sajandil ka Liivimaale Riia konsistooriumi piirkonda. Hermann Girgensohni vanaisa, Wilhelm Johann Friedrich (1799-1847) oli Väike-Salatsi (saksa traditsioonis *Salisbury*) koguduse õpetaja Riia konsistoriaalpiirkonnas. Vanaisa vend oli Tallinna superintendent Christoph Heinrich Otto Girgensohn, kes oli sündinud Jaunpiebalga koguduses (saksa traditsioonis *Neu-Pebalg*, eluaastad 1796-1869).

Hermann Girgensohni isa Wilhelm Johann Friedrich oli sündinud 28. septembril 1835 Salatsi pastoraadis, õppinud Tartu ülikoolis 1855-1859 ja teeninud vikaarina 1864 Kullamaa kogudust. Noarootsi koguduse vaimulikuks kutsuti ta 14. jaanuaril ja tutvustati 13. juunil 1865. Ta oli alates 1872. aastast Saare-Lääne praost ja aastast 1891 ka Eestimaa konsistooriumi assessor. Ta oli abiellunud 1865 Türi pastori Woldemar Eugen Grohmanni tütre Emilie Eugeniaga (1843-1908), kelle emapoolseks vanaemaks oli akadeemik Johann Ferdinand Wiedemanni õde. Wilhelm Johann Friedrich Girgensohn oli tegev ka kirjanduspõllul, andes Noarootsi pastorina välja rootsikeelse kooliraamatu *Skolbok*. Ta suri 9. detsembril 1902 poja juures Raplas, kuhu ta ka maeti.

Hermann Girgensohn sündis pere teise lapsena 8. mail ja ristiti 9. juunil 1867 Noarootsis. Tema juristiharidusega vend Paul Gerhard (1866-1941) töötas advokaadina ja õde Elisabeth (1869-1942) oli abielus Viljandi arsti Gotthard Woldemar Christian Grohmanniga (1858-1918). Hermanni koolitee algas Noarootsi pastoraadist, õppis aastatel 1880-1886 Tallinna toomkoolis ja astus seejärel Tartu ülikooli usuteaduskonda, mille lõpetas 1891. Tartu ajalooarhiivis on säilinud tema gümnaasiumi ja ülikooli

lõputunnistused. Mõlemast on näha, et Hermannil puhul oli tegemist silmapaistvalt andeka noormehega, lausa oivikuga. Kõik hinded lõputunnistustel on vaid väga head (*sehr gut*). Tema ülikooli lõputöö hinnati usuteaduslike teadustööde konkursil kuldmedaliga. 30. oktoobril 1891 andis Hermann Girgensohn Eestimaa konsistooriumis vaimuliku ametisse astuja kandidaadi eksami, kus tema teadmisi on samuti kõrgelt hinnatud.

Pärast ülikooli lõpetamist ordineeriti ta 1. novembril 1892 Eestimaa konsistooriumi vikaariks. Reigi pastor Wilhelm Frese surma järel kutsuti Hermann Girgensohn 1894 selle koguduse hingekarjaseks. Säilinud allikate andmetel oli noor vaimulik hinnanud materiaalseid võimalusi Reigis üsna kriitiliselt. Ilmselt ei sobinud talle ka Hiiumaa eraldatus ning nii ta 1901. aastal kandideeriski Rapla koguduse vaimuliku vabale kohale.

Hermann Girgensohn ja 1905. aasta sündmused Raplas

Kahjuks on kaduma läinud väärtuslik Rapla kirikukroonika, milles ametisse astunud koguduseõpetaja jätkas eelmise vaimuliku sissekandeid. Girgensohni kirjutatud kirikukroonikat on kasutatud ajalooallikana veel ka esimese Eesti Vabariigi aegsetes uurimustes. Tema kauni ja korrapärase käekirja näide pärineb kirjandusmuuseumist, kus ta on vastuse saatnud Martin Lipule, kes otsis Raplas jälgi Masingute suguvõsast. Ilmselt oleks Hermann Girgensohni ametiaeg Rapla

koguduse hingekarjaseks kestnud palju kauem, kui ei oleks lõõmanud 1905. aasta revolutsioonituld.

Etteruttavalt võib tõdeda, et Girgensohnis tekitas talurahva hulgas alanud liikumine tõelist meelepaha. Nagu paljud teisedki baltisaksa päritolu pastorid, ei leidnud ka tema rahva käärimisele mingit õigustust. 1905. aasta kevadel kutsusid Rapla kihelkonnakooli lõpetajad ja eesolevate sügistasalve sündmuste aktivistid Anton Martinson, Jaan Udelt, Jaan Koppelmann ja teised nende mõttekaaslased leerialisi noori üles mitte leeri minema. Kodu-uurija Mart Talupere on kirjutanud sellest kui Rapla leeripoiste mässust. Pastori vastasseis süvenes 1905. aasta sügisel rahvakäärimise aegu, kui Raplas käisid rahvale kõnelemas hilisemad tuntud riigitegelased Jaan Teemant ja Konstantin Päts. Girgensohn nägi vabaduse ja rahva õiguste nõudmist kuradi kätetööna ja ähvardas õiguseihkajaid põrgutulega, kuulutades seda ka ühes pühapäevases jutluses enne veriseid sündmusi Põhja-Eestis.

16. oktoobril toimus Tallinnas uuel turul suur rahva meelevaeldus, mis oli ajendatud Venemaa sotsiaaldemokraatlike tööliste partei Tallinna osakonna poolt esitatud nõudmistest kubernerile, mida viimane keeldus täitmast. Nendeks olid töötutele abiraha maksmine 750 rubla päevas, tööliste relvade andmine jne. Esialgu koguneti Lausmanni heinamaale, seejärel

liiguti uuele turule. Sinna saabus aga ootamatult kiirmarsiga kohale kaks roodu jalaväge, kes rivistati poolringis lahingukorda kolmekümne sammu kaugusele rahvast. Viie kogupaugu järel tapeti või suri hiljem haavadesse 90 inimest. 200 haavatut jäid siiski elama. Toimunud kommenteeris sandarmivalitsuse ülem parun Nolcken rahulolevalt, et rahva tulistamine olevat kainestanud mässajate arusid ja ajanud neile hirmu peale. Edasised sündmused, seda ka Raplas, näitasid paruni äärmist lühinägelikkust ja olude väärtalt hindamist.

27. oktoobril 1905 maeti Raplas Raikküla noormees Karl Udelt, kes oli uuel turul tapetud. Vaatamata tööpäevale oli suur osa kihelkonna rahvast tulnud matusetalitusele. Kirik oli pilgeni täis tsaarivalitsuse vägivalla ohvriga jumalaga jätjaid. Surnuaial pidas üks siinsetest aktiivsetest tegelastest Jaan Lensmann revolutsioonilise kõne. Kalmistult liiguti marseljeesi lauldes Rapla pritsimajja, kus peeti esimene avalik rahvakoosolek ning kõnelejateks olid Jaan Lensmann, Anton Martinson ja Juhan Martinson. Siis veel midagi vägivaldset ei toimunud.

11. detsembril aga algas Raplas tõsisem mäss pärast Tallinna Volta konverentsi luhtumist. Revolutsioonis aktiivselt tegutsenud Raikküla ja Valtu mehed ühinesid Rapla meestega, kus koos lõigati läbi telefoniraadid, pandi rahukohtuniku paberid tuleriidale (Rapla vallavanem Jüri Suurtalu päästis dokumendid siiski ära), lõhuti viinapood (samas keegi ei tohtinud juua) jne. Osa mehi läks pastoraati pastor Girgensohni juurde, kus nad nõudsid revolutsiooni toetuseks raha. Pastor ütles, et ainult vaestekassa raha on olemas ning sealt saadu pandi revolutsiooni kassasse.

Järgmisel pühapäeval teatas Hermann Girgensohn kantslist, et tema juures olevat käinud eelmisel pühapäeval röövlid, kes majas lõhkunud ja vägivalda tarvitanud, kuigi mehed olid ennast pastoraadis korralikult üleval pidanud. Selle ja muude seikadega

olid õpetaja ja koguduse suhted nii vaenulikuks muutunud, et Girgensohn andis detsembri lõpul tsaararmee karistussalkadele üles teatud inimeste nimed mahalaskmiseks ning lubas karistust teoks teha kiriku maadel. Pastor olevat seda ka vargsi kardinat vahelt öela muigega vaadanud, nagu kirikumõisa teenijad hiljem rääkinud.

Karm kättemaks

Nendest sündmustest oli möödunud juba kaheksa kuud. Kui Hermann Girgensohn 20. augustil 1906 sõitis Järvakandi abikirikusse jumalateenistusele, lasti Kumma küla lähedal Palgi-Liiva kõrtsi juures metsatukas pastori pihta kaks püssilaengut, millest üks tungis talle silma. Esimest abi sai ta kõrtsist ning hiljem ka arstidelt, kuid üht silma ei suudetud enam päästa. Algati ka juurdlus toimunu üle, kuid tulistajaid ei suudetudki tuvastada.

20. aprillil 1907 kirjutas Hermann Girgensohn Paides oma onu doktor Grohmanni juures palve Eestimaa konsistooriumile enda vabastamiseks Rapla koguduse hingekarjase kohalt seoses töövõime kadumise ja atendaadijärgse vapustusega. Raplast lahkudes viis ta kaasa ja mattis Türile ka oma isa maised säilmed. Kuid juba 1908. aastal sai temast Novorossiiski saksa-estli koguduse hingekarjane, kust ta 1918 lahkus Saksamaale. Hermann Girgensohn suri vallalisena 55 aastasel 1922. aasta jõululapäeval Lüübeki lähedal Herrsburgis.

1905. aasta Raplas toimunud sündmused ja nende keerises olnud pastor Girgensohni pani oma lugulaulu „Must ronk” siinne kohalik osavõtja Juhan Simson. Lugulaul on publitseeritud Ingrid Rütli ja Hilja Kokamägi 1964. aastal koostatud raamatus „Laul olgu lühike või pikk...: valimik ajaloolisi sündmusi ja ühiskondlikke vahekordi kajastavaid eesti uuemaid rahvalaule“.

Liivi Aarma

Koostöömedal

Eesti Evangeelne Luterlik Kirik asutas 2011. aasta suvel seoses 20 aasta möödumisega Eesti taasiseseisvumisest oma välispartnereid tunnustava teenetemärgina EELK koostöömedali. Meie tuntuima heraldiku Priit Herodese kavandatud ümmarguse hõbedasest aumärgi keskel on luterroos, mida ümbritseb tammelehtedest pärg. Medali lint on eesti rahvusvärvides. Sellega tänatakse neid välismaiste partnerkirikute vaimulikke või ilmikuid, kellel on olnud silmapaistvaid teeneid kogu EELK, mõne selle allasutuse või üksikkoguduse ees.

Koostöömedali pälvisid ka kaks inimest Rapla sõpruskogudustest - Saksamaa Borby koguduse pensionil olev pastor Ulrich Rinke ning Soome Alahärmä koguduse kauaaegne kantsleiametnik ja sealse eesti töö koordinaator Marita Mäki-Torkko. Aumärgid anti neile kätte tänavu suvel, kui meie koguduse esindus sõpruskogudusi külastas.

Eesti koguduste tihedam koostöö väliskirikutega algas juba 1980ndate teisel poolel. Paljud piiritagused usklikud tegutsesid tollal ennastohverdavalt ja said meile tõelisteks ligimesteks. Ajal, mil siin oli kõigest puudus, saadeti Eestisse laevakonteinerite ja autokoormate viisi toidu- ja riideabi.

Juhatusesimees Raivo Erm ja õpetaja Mihkel Kukk 1. juulil Alahärmä koguduses Marita Mäki-Torkkole EELK koostöömedalit üle andmas

Lisaks materiaalsele toele ulatati meile abikäsi ka vaimulikus mõttes, trükiti usulist kirjandust, aidati kogudustes käivitada laste- ja noortetööd, vahetati laulukoore jne. Eestimaa kogudused kasvasid tollal jõudsalt ning väga paljudel inimestel tekkisid isiklikud rajatagused sõprusühendused, mis püsivad siiani.

Valitsusjuht Otto Tiefi ja tema perekonna lugu

1944.aasta septembris lühikest aega tegutseda saanud nn vahevalitsuse peaminister Otto Tief on pärit Rapla kihelkonnast. Tiefide perekonnaloo on talletanud vend Jaani tütar Helmi Kont ning alljärgnev perekonnalugu toetub suurelt osalt tema kirjapandule.

Jaan Tiefi perekond

Otto Tiefi isa Jaan Mihkli poeg Tief sündis 22.juulil 1847 Kehtna vallas Nadalama külas Jüri talus. Ta abiellus 1870 Kai Kleemanniga, kes oli pärit sama küla Tuulamaa talust. Algul elati Jüri talus, kuid kui talu läks teise mõisniku alla, lahkus Jaan kodunt ja hakkas pidama Kuke kõrtsi. Seal sündisid pere esimesed viis last: Kai (1871), Mihkel (1873), Mari (1875), Ann (1877) ja Jaan (1879). Neist 3 esimest surid juba lastena.

Et Kaile kõrtsinaise amet ei meeldinud, ostis Jaan aastal 1880 Sildema talu Rapla vallas Uuskülas. Seal sündisid järgmised viis last: Juhan (1881), Leena (1884), Julie (1885), Tiina (1887) ja Otto (1889). Vana ja lagunenu elumaja asemele hakkas isa 1889 uut hoonet ehitama, mis oli oma aja kohta suur ja uhke. Maja juurde rajati ka korralik aed. Kõik lapsed käisid Alu koolis, kus nad õppisid hästi. Eriti paistis silma Otto, kellel koolmeister Jaan Uustalu soovitanud kindlasti edasi õppida.

Aprillis 1901 suri õde Ann oma teise lapse sünnitamisel. 1904 otsustas isa Sildema talu maha müüa ja perega linna kolida. Tallinnas osteti esmalt väike maja Wittenhofi (praegu Endla) tänavale. Hiljem müüdi see maha ning asemele osteti üks vana maja Heina tänavale, mille krundile kerkis peatselt uus.

Isa Jaan suri 14.septembril 1915 ja maeti Rapla kalmistule. Ema Kai jäi esialgu elama poeg Jaani juurde. Kuna ta aga igatses tagasi maale, võttis tütar Leena ta enda juurde Põrsaku külla. Kai suri 1.juulil 1934 ja maeti Rapla kalmistule oma mehe ja tütre kõrvale.

Vend Jaan, kellel oli neli last, töötas kuni pensionini tiserina raudtee peatehases Tallinnas ning suri 1941. Õde Leena ei läinud oma perega Tallinna kaasa, vaid hakkas müüjaks Keavas onu Juhan Kleemanni kaupluses, mida tunti ka Kaasiku poena. Abiellumise järel Hans Massoviga asuti elama Põrsaku külla Juhani tallu, kus 1935. aastal valmis suur ja avar elumaja. Nende talu oli väga korras ja aed eeskujulik. Sügavalt usklik Leena tegutses õnnistusrikkalt ka Valtu laste pühapäevakooli õpetajana. Et lapsi neil ei olnud, võeti kostile Hansu õetütrel Helmi Kõrtsini perekond, kes jäigi hiljem Juhani talu pärijaks. Leena Massov kui kõikide poolt armastatud ja lugupeetud ning kuldsete kätega

tubli perenaine suri 9.veebruari 1976.

Õed Julie ja Tiina said pärast Tallinna kolimist töö- ja elukohad jõukatesse saksa perekondadesse. Julie sõitis koos oma pererahvaga peatselt ära Saksamaale ja jäigi sinna. Ta läks õdede

kursusele ja töötas aastaid Berliinis suure haigla ülemõena. Suviti puhkuse ajal Eestis käies peatus ta tavaliselt õe Leena juures Põrsakul. Julie suri 1974 Saksamaal, kuid tema tuhk toodi urniga hiljem kodumaale ja maeti Rapla kalmistule.

Tiina majaperenaine tegi talle ettepaneku minna Peterburgi saksa perekonda toatüdrukuks. Vahepeal käis ta õe Julie kutsel samuti Saksamaal õdede kursusel, kuid naasis õige pea sealt tervise tõttu. Enne Esimest maailmasõda läks ta Novorossiiskisse, kust tuli 1920 Eestisse tagasi ja töötas õena Tallinnas Seevaldis. Elu viimased aastad elas Tiina Raplas oma õetütrel Linda Valdmaa juures, kus ta 1965.aastal suri.

Vend Juhan oli Tiefide perekonna murelaps ja must lammas, kes hakkas jooma ega suutnud oma peret koos hoida. Ta suri juba 1938 ja on maetud Tallinna Kalamaja kalmistule.

Otto Tief – tulevane poliitik

Tiefide pere pesamuna Otto sündis 14.augustil 1889 Sildemal. Pärast Alu kooli läks ta õppima Tallinna ning siirdus seal 1905 edasi Pihkvasse maamõõtjate kooli. Pihkvas lõpetas Otto töö kõrvalt gümnaasiumi ning läks Peterburi, kus lõpetas 1916 insenerivägede kooli lipnikuna. 1921 astus ta Tartu ülikooli õigusteaduskonda.

Otto Tief oli valitud III ja IV Riigikogu liikmeks, oli aastatel 1926-27 töö- ja hoolekandeminister ning 1928 kohtuminister. Pärast töötas aastaid vandeadvokaadina. Vabadussõjast osavõtu eest sai Otto Tief Jaanika talu Laitses. 1928 abiellus ta Emilie Kuntleriga ning perre sündisid lapsed Lilian (1928), Jaan (1931), Astrid (1937) ja Tiiu (1943). 1944.aasta suvel naine ja lapsed evakueerusid Rootsi ning hiljem USA-sse.

1944.aasta suvel liitus Otto Tief Eesti Rahvuskomiteega ja ta valiti peatselt ka selle esimeheks. Saksa ajal põranda all tegutsenud Rahvuskomitee mõistis, et okupatsioonide vaheline võimuvaakum tuleb ära kasutada. Kui Eesti Vabariigi peaminister presidendi ülesannetes Jüri Uluots 19.septembril juba surmahaigena Rootsi põgenes, asus siseministriks saanud Otto Tief valitsusjuhi kohuseid täitma. Selle valitsuse deklaratsioonis, mis oli määratud maailmale ja eesti rahvale, kuid mida trükkida kahjuks enam ei jõutud, seisab must-valgel kirjas, et Eesti

Otto Tiefi sünnikoht Sildemal on tähistatud tahvliga tema sünnimaja korstnal

Otto Tief pärast Siberist naasmist Põrsakul koos õdele Julie (vasakul) ja Leenaga

iseseisev vabariik kestab vahepealsele vene ja saksa okupatsioonile vaatamata; et Eesti on sõjas neutraalne, kes ei toeta kumbagi sõdivat poolt ning protesteerib nõukogude vägede sissetungi vastu.

Küllap vargsi loodeti, et ajalugu kordub. 1918.aasta veebruaris väljakuulutatud Eesti Vabariik sai kesta ainult ühe päeva, kui algas saksa okupatsioon. Võit vabadussõjas mõlema vaenlasega, kes kumbki ei soovinud näha iseseisvat Eesti riiki, andis meile paarikümneks aastaks võimaluse tõestada, et see siiski oli võimalik. Vaatamata sellele, et saksa vägede taandumisel 1944.aasta septembris jõudis Pika Hermannini tornis lühikest aega isegi sinimustvalge trikoloor lehvida, puudusid Tiefi valitsusel siiski reaalsed võimalused kiirelt pealetungivale punaarmeele vähegi tulemuslikku vastupanu korraldada.

21.septembril, päev enne nõukogude vägede Tallinna jõudmist, lahkusid Tiefi valitsuse liikmed Läänemaale Puise randa ootama kiirpaati, mis pidi nad toimetama Rootsi, et pärast Eesti okupeerimist seadusliku valitsusena oma tegevust eksiilis jätkata. 22.septembri õhtul pidas Otto Tiefi valitsus oma viimase koosoleku Põgari baptisti palvemaja tagumises ruumis. Et aga paati õigel ajal ei tulnud, otsustati lõpuks laiali minna. Enamik selle valitsuse liikmeid arreteeriti.

Ainsana jõudis Rootsi teine Rapla kihelkonnast pärit mees Tiefi valitsuses, Sikeldis sündinud riigisekretär Helmut Maandi. Tänu temale ja mõnele juba varem Rootsi pääsenud ministrile kehtisid selle valitsuse volitused juriidiliselt kuni ametliku eesti pagulasvalitsuse ametisse asumiseni 1953.aastal.

Ajaloolase Küllö Arjaka sõnul oli vaid mõni päev tegutseda saanud Otto Tiefi valitsus pigem riigiõiguslik sümbol kui reaalne valitsemisorgan. Ometi ei saa nende inimeste rolli meie ajaloos kuidagi alahinnata. Selle valitsuse tähtsus seisnes ennekõike meie riikliku järjepidevuse katkematus edasikandmises. Tiefi ja teiste vaprate meeste julge tegevus lootusetus olukorras kinnitas selgelt, et 1940.aastaga ei lõppenud Eesti riik ega ka eestlaste lootus oma iseseisvus taastada, mis teostus küll alles pool sajandit hiljem.

Valitsusjuht Otto Tief võeti kinni oma kodutalus 10.oktoobril ning talle mõisteti 10 aastane vanglakaristus kodumaa reetmise süüdistusega. Noorena Pihkvas omandatud maamõõtja koolitus tuli talle kasuks, sest asumisel olles oli ta ametis tulevase Baikonuri kosmodroomi rajamisel. Vabanedes keelati Tiefil aga kohe Eestisse naasta ning ta jäi esialgu Kasahstani tööle maakorraldajana.

Elu pärast vangistust

Kui Otto Tief 1956.aastal lõpuks Eestisse jõudis, keelati tal Tallinnas elamine. Mõnda aega sai ta peavarju õe Leena juures Põrsakul. Loobudes julgeolekuorganite poolt pakutud koostööst, lahkus ta sugulaste juurde Donbassi. Suviti käis ta siiski Eestis külas. Hiljem tehti Tiefile isegi ettepanek KGB agendina Rootsi emigreerumiseks, millest ta samuti keeldus. Et talle Eesti elama asudes ei oleks pensioni makstud, kolis ta 1965.aastal Lätimaale Ainažisse.

Otto Tief suri 5.märtsil 1976 Ahja haiglas. Tema soov oli saada maetud oma sõbra ja võitluskaaslase ning tema valitsuse haridusministri Arnold Susi hauaplatsile Metsakalmistul. KGB karvane käsi ei jätnud aga Tiefi isegi pärast surma rahule. Tema matmine Metsakalmistule keelati rangelt ära, vaatamata sellele, et seal oli tal plats ka oma perekonna jaoks olemas.

Luba matmiseks anti lõpuks Pärnamäele. Kogu see segadus Tiefi matmise ümber tõi aga kohale märksa rohkem rahvast, kui ehk muidu oleks seal olnud ning tema matusest kujunes omamoodi rahvuslik meeleavaldus. 4.aprillil 1993 maeti valitsusjuht Otto Tief pidulikult ümber Suside platsile Metsakalmistul. Tänavu 22.septembril, vastupanuvõitluse päeval, pühitses peapiiskop Andres Põder samal hauaplatsil ühise mälestuskivi ka neile Tiefi valitsuse liikmetele, kelle matmiskoht ei ole teada.

Mihkel Kukk

Otto Tiefi haud Tallinna Metsakalmistul

Ma lillesideme võtaks ...

20.septembril möödus pool sajandit tuntud helilooja, organisti ja koorijuhhi Enn Võrgu (1905–1962) surmast. 1955.aastast kuni oma elu lõpuni oli ta organistiks ja koorijuhiks Rapla koguduses.

4. novembri jumalateenistus Rapla kirikus, kus osalesid Tallinna Jaani ja Kaarli koguduse segakoorid (dirigendid vastavalt Laine Randjärv ja Marika Kahar) ning Rapla koguduse segakoor Kaia Väljamäe juhatusel, oli pühendatud sellele tähtpäevale. Helilooja loomingust kõlasid „Püha“ (tekst liturgiast), „Kui armsad on Sinu hooned“ (Psalm 84), „Tähtede poole“ (Anton Suurkask), „Eks teie tea“ (Helene Ranna) ja „Eesti lipp“ (Martin Lipp).

Sündinud harrastushelilooja ja kauase Ambla köstri Tõnu Võrgu (1871–1948) pojana, sai Enn juba kodust kaasa muusikalised oskused. Ta oli 17-aastane, kui Nõo koguduse õpetaja Martin Lipu tekstile valmis tänaseni mõjurikka tähendusega „Eesti lipp“ ning tema laule esitati autori juhatusel juba 1928.aasta üldlaulupeol. Aastail 1926–1933 oli ta Tallinna Jaani koguduse organist ja juhatas oratooriumikoori, 1933–1945 Tartu ülikooli muusikaõpetajana (loengud kirikumuusikast, vaimulike hääleseade), ülikooli koguduse organist ja juhatas segakoori Cantate Domino, millega esines ka Lätis, Soomes ja Rootsis. Aastail 1945–1950 õpetas ta Tallinna konservatooriumis akustikat, harmooniat ja ansambli laulu, olles samal ajal ka EELK Konsistooriumi muusikanõunik ja tollal luterliku kiriku alla kuuluva Oleviste koguduse organist. Kuigi 1948. aastal sai ta Juhan Smuuli tekstile loodud kantaadi „Laul Stalinist“ eest Eesti NSV preemia, vallandati ta ometi esimesel jõulupühal 1950 konservatooriumist ja juba pisut varem oli välja heidetud ka heliloojate liidust.

Siberisse saatmise kartuses elas Enn Võrk 1950-ndate alguses Ants Tõnupa varjunime all ühes Viljandimaa talus ja hakkas ilma klaveri kasutamise võimaluseta kirjutama piibliainelist oratooriumi „Valvake“. Tollest Uue Testamendi apokalüptilistele

tulevikupiltidele loodud oratooriumist sai Enn Võrgu loomingu tähtsaim teos, mille esimese osa kandis ta ise ette 1956.aastal Rapla kirikus. Suursündmuseks kujunes aga Maarja-Magdaleena päev 2005.aasta 22. juulil, mil XIII Rapla kirikumuusika festivali avakontserdil esitati Tõnu Kaljuste juhatusel oratoorium esimest korda tervikuna. Sama aasta 13. märtsil avati Rapla kirikus Enn Võrgule mälestustahvel.

Et kirikukalendris seisis 4. novembri pühapäeva teemana „Andke üksteisele andeks“, siis ehitas õpetaja Mihkel Kukk oma jutluse sellele juhtmõttele. Kellelegi andeks anda on üks raskemaid asju elus. Niisamuti nõuab eneseületust ka andeks palumine. Alles siis, kui taipame, et Jumal on meile andestanud, suudame ka ise kellelegi teisele tõeliselt andeks anda. Küllap järgis seda mõtet ka Enn Võrk oma oratooriumis „Valvake“, mis räägib küll Jumala kohtupäevast sellele maailmale, aga lõpeb võiduka töötusega uuest taevast ja uuest maast.

Rapla kirikukoori poolt panevad Võrgu hauale Metsakalmistul pärja koorivanem Harald Puskar ja Hermann Heliste

Kui Enn Võrk heliloojate liidust ja konservatooriumist välja heideti, siis kaheksa aastat hiljem palusid needsamad kolleegid ta tagasi. Ma ei tea, kas keegi sõandas kunagi Võrgult andeks paluda, et tal oluks inimlikult võimalik neile andeks anda. Erinevad ajastud on kuidagi äravahetamiseni sarnaste inimlike probleemidega. Ka tänases päevas pole aktuaalsust kaotanud Juhan Liivi tekstile loodud Enn Võrgu laul „Ma lillesideme võtaks“ (Ma taevasina võtaks – Ja armastuse ma võtaks – Ja veresideme võtaks), et kõita ühte vastuoludes vaevlev Eestimaa! Enn Võrgu koori- ja soololaulud on lihtsa, selge ja elu olulisimaid asju puudutava sõnumiga. Organistina oli ta virtuoos, koorijuhina väljendusriikka miimikaga, inimesena mõnusa huumorimeelega, tasakaalukas ja väärikas. Enn Võrgu üheks elusooviks oli luua rahvusromantilise helikeelega liturgiamuusikat, kuid kahjuks jäi see soov alla tema ajastule omase üldist kultuurivoolu määravale jõupositsioonile ja tehtu on nüüdseks unustusehõlmas.

Enn Võrgu kirst kantakse välja Estonia kontserdisaalist

Kakskümmend aastat Rapla kirikumuusika festivali

Mõte igasuvisest festivali korraldamisest sündis Raimo Kivistiku peas 1992.aasta suvel, kui ta oma tuttavate muusikutega Raplasse sattudes leidis eest suurepärase akustikaga kiriku ja rikkalike muusikatraditsioonidega koguduse.

Kuigi 1992.aasta sügisel sai tollase Rapla maavanema Kalle Talviste kabinetis idee idanema pandud, ei kandnud see üritus kahe esimese aasta kataloogis tagasihoidlikkusest veel ametlikult festivali nimegi. Keegi ei teadnud, kui kauaks jätkub tegijatel energiat, omavalitsustel ja sponsoritel raha ning kuulajatel huvi.

Pille Lill on Rapla kirikumuusika festivali kunstiline juht aastast 2010

Esimese festivali avakontsert oli Rapla kirikus kolmainupühal, 6.juunil 1993, mille peateosena kõlas Urmas Sisaski „Eesti missa.“ Lugu muutus kiiresti omamoodi vaimulikuks hitiks, mille osi, eriti *Sanctus* võtsid paljud koorid oma kontserdikavadesse. „Eesti missa“ kanti ette ka 1994.aasta üldlaulupeol. Üheksa kontserdiga esimene festival lõppes alles 4.septembril Johann Sebastiani „Johannese passiooniga.“

Rapla kirikumuusika festivali on ise-loomustanud eelkõige žanriline paljusus. Et Rapla avaras kirikus on väga head tingimused esitada rohkearvulise koosseisuga suurteoseid, sai algusest peale kriteeriumiks, et igal aastal peaks kuulajateni tooma vähemalt ühe maailmamuusika kullafondi kuuluva vaimuliku oratooriaalse suurvormi.

Kuna Raimo Kivistikul olid kujunenud head koostöösidemed Soome muusikutega, teostus see algusaastatel just ühisprojektidena. Juba teise festivali lõppkontserdil kõlas Georg Friedrich Händeli surematu „Messias,“ mida rahvas kolm tundi puupüsti täis kirikus hinge kinni pidades kuulas. Teist korda lühendatud kujul ja väiksema koosseisuga kõlas „Messias“ 2006.aastal.

Koostööst soomlastega võiks mainida veel Händeli oratooriume „Belsatsar“ ja „Iisrael Egiptuses“ ning Bach'i Missa h-moll esitust ühisprojektina rootslastega.

Seni suurima muusikute koosseisuga oli 1998.aasta avakontserdil kõlanud Max Regeri „Psalm 100,“ mida juhatas Leo Krämer Saksamaalt. Altari ette mahtus ligi sajaliikmeline ERSO vaevu ära ning koorid olid asetatud kirikusse kahele poole külgedele. Rapla kirikumuusika festivali tippündmuseks pean Enn Võrgu oratooriumi „Valvake“ esiettekannet Tõnu Kaljuste käe all helilooja 100.sünniaastal 22.juulil 2005 XIII festivali avakontserdina.

Neli esimest aastat olid kontserdid ainult Rapla kirikus, ent 1997.aastast alates laienes festival ka teistesse Rapla maakonna kirikutesse, nagu see siiani on toimunud. Et tegijatel tahet jätkus, muutus aastast 1999 Rapla kirikumuusika festival juba üle-eestiliseks ettevõtmiseks. Kahekümne festivaliaasta jooksul on kontserte olnud Eestimaa seitsme maakonna 41 erinevas paigas, sealhulgas 32 kirikus, 7 mõisas ja ühes kabelis. Rapla festivali haare on ulatunud Prangli saarest Valgani ja Lihulast Põltsamaani. Ka festivalil esinejate geograafia on olnud aukartust äratavalt lai ning ulatunud Suurbritanniast Jaapanini.

Huvitav on märkida ka seda, et kuni 1998.aastani ehk kuus esimest festivaliaastat olid kontserdid kuulajatele tasuta. Ostma pidi vaid festivali kataloogi, millega toetati kohalikku kogudust. Järgmisel, 1999.aastal oli 27 kontserdist tasuline ainult lõppkontsert. Edaspidi hakkas tasuliste kontsertide osa pidevalt suurenema ning alates 2004.aastast on tulnud juba kõikidele festivalikontsertidele piletid osta.

Uue kunstilise juhi Pille Lille eestvõttel on viimastel aastatel festivaliga liidetud meistriskoolitused noortele interpreetidele, kus värskest õpitut on olnud võimalik kohe ka tänulikele kuulajatele esitada.

Mihkel Kukk

Vaimuliku muusika ansambel Heinavanker laulis tänavusel festivalil Velise õigeusu kirikus

Su jünger olen
linnateedel,
kus patt mind
aina ahvatleb.
Su rüppes olen
oma teedel
nii meelerahu
tervitat.

Su jünger olen
oma meeltes.
Nii näen sind
iga mõtte toel.
Vaim jälgib sind
ja ülesleides
uus and
saab südamesse loet.

Su jünger olen
meeleheites
ja õndsuses sind
kummardan.
Meel kindel on
sind ülesleides,
siis ainult rõõm
mind ümmardab.

Lemmi Karmo

11.novembril valiti koguduse juhtorganid

Rapla koguduse täiskogu koosolekul 11.novembril valiti järgmiseks neljaks aastaks koguduse 15-liikmelisse nõukokku: **Raivo Erm, Aare Heinvee, Henri Kaukver, Aili Kuldkepp, Valentin Kütt, Marje Leipalu, Mati Leipalu, Ivo Mururand Mari Pervik, Inge Sepp, Milvi Tammik, Mait Teiverlaur, Marek Toht, Anne Unga, ja Rein Unga**

Asendusliikmeteks jäid Kaie Kensap-Kukk, Sirje Mururand, Vaike Pääsuke, Lea Särekanno ja Jaan Truuts.

Samal päeval toimunud uue nõukogu esimesel koosolekul valiti koguduse juhatuse koosseisus: **Raivo Erm** (esimees), **Mati Leipalu** (aseesimees) ning liikmed **Anne Unga** ja **Ivo Mururand**.

Revisjonikomisjoni liikmeteks valiti **Valentin Kütt, Marje Leipalu** ja **Milvi Tammik**.

Sinodi saadikuteks said **Raivo Erm** ja **Mati Leipalu** ning asemikeks jäid Aili Kuldkepp ja Anne Unga.

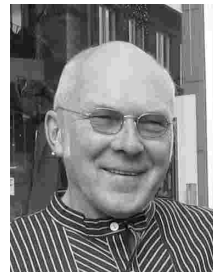
Raivo Erm

Mati Leipalu

Anne Unga

Ivo Mururand

Koguduse teated:

Pühapäeviti kell 12 **jumalateenistus**

Kuu II ja IV laupäeval kell 12 **vennastekoguduse kuulutustund**

Kuu II pühapäeval kell 15 **jumalateenistus Samaaria kojast Purkus**

Kuu viimasel pühapäeval (v.a. detsembris) kell 14 **jumalateenistus Kehtna Peetri kirikus** (talvekuudel kogudusemajas)

Seoses õpetaja Mihkel Kuke siirdumisega pooleks aastaks Kanadasse Vancouveri Peetri kogudust teenima täidab Rapla koguduse vaimuliku ülesandeid ajavahemikul 1.detsembrist 2012 - 31.maini 2013 diakon Kalle Kõiv. Hooldajaõpetajaks on sellel ajal Lääne-Harju praost ja Hageri koguduse õpetaja Jüri Vallsalu.

Koguduse kantselei on avatud T-R kell 9-15, P ja kirikupühadel enne ja pärast jumalateenistust, telefon 48 55 470, e-post: rapla@eelk.ee
kodulehekülj www.eelkrapla.ee; Skype: eelkrapla
juhatuse esimees Raivo Erm 51 30 212; e-post: raivo@eelkrapla.ee
õpetaja Mihkel Kukk 48 68 144; 55 650 722; e-post: mihkel.kukk@eelk.ee
diakon Kalle Kõiv 50 12 325; e-post:kalle@valgemaja.ee

Fotod: Mihkel Kukk, Kaie Kensap-Kukk, Arvo Kuldkepp, Krista Kõiv, Mati Leipalu, Armar Paidla, Sirje Semm ja erakogud
Toimetaja Ilme Veetamm, küljendajad Vahur Kuusk ja Peeter Linnamäe